

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра обліку та оподаткування

Пояснювальна записка

до кваліфікаційної роботи
на здобуття ступеня вищої освіти Магістр

на тему: «Методика обліку та аналіз наявності та руху основних засобів»

Виконав: здобувач вищої освіти
за ОПП

Облік і оподаткування
спеціальності 071

ступеня вищої освіти Магістр
групи 1

Пергат Н. А.

Керівник: Дорогань-Писаренко Л. О.

Полтава – 2022 року

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ.....	9
1.1. Економічний зміст основних засобів, їх класифікація та оцінка.....	9
1.2. Стан дослідженості проблеми та наукові напрями її вирішення	15
РОЗДІЛ 2. ОБЛІК НАЯВНОСТІ ТА РУХУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ	19
2.1. Організаційно-правові засади діяльності та облікова політика підприємства	19
2.2. Облік наявності й руху основних засобів та відображення інформації у звітності.....	23
2.3. Податкові аспекти обліку операцій з руху основних засобів	34
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ РУХУ ТА СТАНУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	36
3.1. Фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання.....	36
3.2. Аналіз наявності та руху основних засобів.....	49
3.3. Аналіз функціонального стану основних засобів, ефективності їх використання та шляхи покращення забезпечення суб'єкта господарювання основними засобами.....	58
ВИСНОВКИ.....	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	66
ДОДАТКИ.....	76

ВСТУП

Актуальність теми. У контексті поглиблення глобалізаційних та євроінтеграційних процесів в Україні пріоритетного значення набувають заходи щодо створення якісної системи бухгалтерського обліку і звітності. Дуже важливими в таких умовах постають питання обліку основних засобів як одного з найбільш вагомих елементів майна господарюючих суб'єктів. Особливо це стосується промислових підприємств, для яких характерна велика частка основних засобів у складі загальної вартості необоротних активів. Інформаційною основою для формування управлінських рішень щодо наявності й руху основних засобів є дані бухгалтерського обліку, зокрема: нормативне та документальне забезпечення обліку наявності й руху основних засобів; податкові аспекти операцій з основними засобами; формування амортизаційної політики (перелік основних засобів, на які нараховують амортизацію, методи амортизації); розкриття інформації щодо наявності й руху основних засобів у фінансовій звітності.

Основні аспекти бухгалтерського обліку основних засобів розглядали у своїх працях М. Т. Білуха, Ф. Ф. Бутинець, А. М. Герасимович, С. Ф. Голов, Л. О. Іваніщенко, Г. Г. Кірейцев, Н. П. Кузик, А. М. Кузьмінський, Ю. Я. Литвин, В. Г. Лінник, Ю. І. Осадчий, В. М. Пархоменко, та інші.

Питанням амортизаційної політики, як на макро-, так і мікрорівні присвячено праці вітчизняних учених: В. В. Богатирьова, І. І. Веретеннікова, Н. Г. Виговська, С. Ф. Голов, М. Я. Дем'яненко, В. П. Завгородній, ін.

Розгляд важливих аспектів методологічного забезпечення обліку витрат на ремонт та поліпшення основних засобів розкрито у наукових дослідженнях науковців сучасності: М. Г. Чумаченко, О. В. Чернецької та ін. Відтак, результати теоретично-практичних розробок науковців із проблем удосконалення обліку наявності й руху основних засобів, амортизаційної політики та нарахування зносу (амортизації) основних засобів роблять вагомий внесок для вітчизняної теорії обліку та визначають актуальність обраної теми

дослідження.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретично-методологічних положень, а також розробка рекомендацій з удосконалення обліку операцій щодо наявності й руху основних засобів та аналізу їх функціонального стану в сучасних умовах господарювання.

Для досягнення мети в роботі поставлено та вирішено наступні завдання:

- уточнити економіко-правову сутність понять «основні засоби» та «знос (амортизація) основних засобів»;
- узагальнити змістове наповнення та основні положення актуальних нормативних документів, що врегульовують облік основних засобів;
- здійснити комплексну характеристику фінансово-економічної діяльності досліджуваного підприємства;
- узагальнити порядок документування операцій щодо обліку наявності й руху основних засобів у досліджуваного суб'єкта;
- визначити напрями удосконалення методики обліку зносу (амортизації) основних засобів, виходячи з концепцій статичного і динамічного балансу;
- визначити можливості удосконалення бухгалтерського обліку операцій щодо наявності й руху обліку основних засобів в умовах застосування комп'ютерних технологій.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження є процеси документування та обліку наявності й руху основних засобів. Предметом дослідження є сукупність теоретичних, практичних, методичних засад обліку наявності й руху основних засобів і аналізу їх функціонального стану.

Дослідження проведене на матеріалах товариства з обмеженою відповідальністю «XXX» м. ХХХ з використанням первинних документів, регістрів синтетичного й аналітичного обліку та фінансової звітності за 2019 - 2021 рр.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є діалектичний метод наукового пізнання соціально-економічних явищ і

процесів, фундаментальні положення теорії економіки, наукові праці видатних учених щодо порядку визнання, оцінки та обліку наявності й руху основних засобів.

При дослідженні фінансового стану досліджуваного суб'єкта, а також стану та обліку руху основних засобів, застосовувались методи: історичний метод – при визначенні економіко-правової природи понять «основні засоби», «амортизація», «знос основних засобів»; абстрактно-логічний метод – при визначенні сутності та класифікаційних ознак основних засобів; метод порівняльного аналізу – у процесі дослідження економічних категорій щодо визнання, оцінки та обліку наявності й руху основних засобів; статистичного спостереження та фінансово-економічного аналізу – для дослідження фінансового стану господарюючого суб'єкта, виявлення головних тенденцій його розвитку, виявлення напрямів удосконалення стратегічної діяльності; аналогії та експерименту – для уточнення основних положень облікової політики підприємства, визначення методико-технічних засад автоматизації обліку наявності й руху основних засобів; документування й оцінки – у процесі дослідження операцій щодо обліку наявності й руху основних засобів; методи групування та узагальнення інформації в обліку – у процесі висвітлення питань синтетичного, аналітичного обліку операцій щодо обліку наявності й руху основних засобів та відображення облікової інформації у звітності.

Наукова новизна одержаних результатів:

1) узагальнено переваги та недоліки методів нарахування зносу (амортизації) необоротних активів. Встановлено, що кожен метод нарахування амортизації має свої як позитивні, так і негативні сторони. Відмінність застосовуваних методів амортизації полягає в різному рівні нарахованих амортизаційних відрахувань, а також у способі їх розподілення. Тому залежно від виду основних засобів, умов експлуатації, моральної зношуваності, підприємства за власним бажанням повинні застосовувати найбільш ефективний і доцільний метод амортизації;

2) дослідження категорії «основні засоби», як об'єкту обліку показав, що

по-перше, це один з видів майна, яке виступає як засоби роботи під час виготовлення товарів, здійснення робіт або надання послуг, а також майно, що є допоміжним під час керування діяльністю підприємства; по-друге, матеріальні активи, які утримуються підприємствами з метою використання їх у процесі виробництва, постачання товарів, надання послуг, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що надані рекомендації спрямовані на збагачення практики діяльності досліджуваного підприємства конкретними методиками обліку, аналізу і контролю операцій щодо наявності й руху основних засобів.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження, що ілюструють його новизну, доповідалися й одержали позитивну оцінку на науково-практичній конференції студентів за результатами проходження виробничих та технологічних практик та Всеукраїнській науково-практичній конференції «Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституціональних змін» (м Полтава, ПДАУ, 27 жовтня 2022 р.).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано наукові тези у збірнику матеріалів конференції: 1. Особливості амортизації основних засобів; 2. Економічний зміст основних засобів як об'єкту бухгалтерського обліку.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

1.1. Економічний зміст основних засобів, їх класифікація та оцінка

Основні засоби відіграють значну роль у виробничому процесі організації. Від того, які засоби праці експлуатуються, в якому вони стані і якого рівня технічного розвитку вони відповідають, залежить результат діяльності компанії і його рівень. В економічній теорії існують різні підходи до визначення «основних засобів» [74]. Прихильники класичної теорії дотримуються думки, що основні фонди є вартісне вираження основних фондів. Деякі сучасні вчені схильні стверджувати, що основні засоби - це сукупність засобів праці в матеріальному і вартісному вираженні, які використовуються в процесі виробництва продукції, виконання робіт і надання послуг, строк корисного використання яких перевищує один робочий цикл. і поступово переносять їх вартість на нові продукти в формі амортизації [5].

Отже, за результатами проведеного дослідження літературних праць систематизовано та висвітлено найважливіші критерії визнання активу як необоротного активу (рис. 1.1).

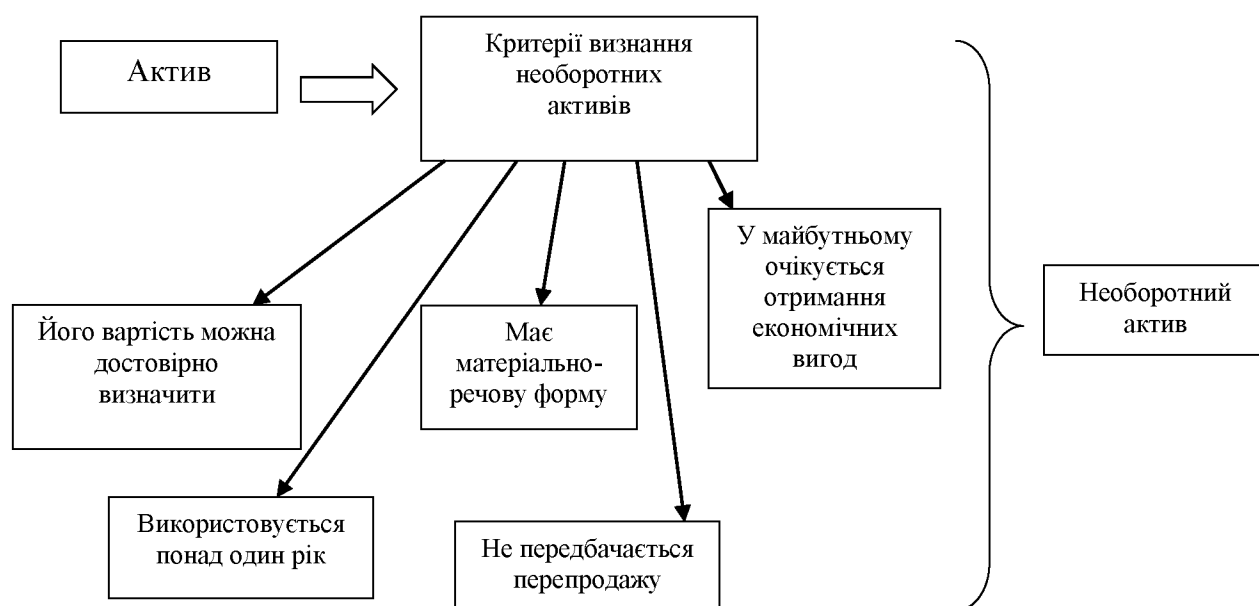

Рис. 1.1. Критерії визнання необоротних активів

Отже, основні засоби є частиною необоротних активів у балансі підприємства. Зазначимо, що основні засоби використовують декілька років, на них заводять інвентарні номери, вони можуть надходити як новими, так і уже уживаними. Без них суб'єкти господарювання не можуть функціонувати. Саме тому їх і назвали основними. Як бачимо, об'єкт визнають основним засобом для цілей бухгалтерського обліку, якщо він одночасно відповідає таким ознакам представлених на рис. 1.2.

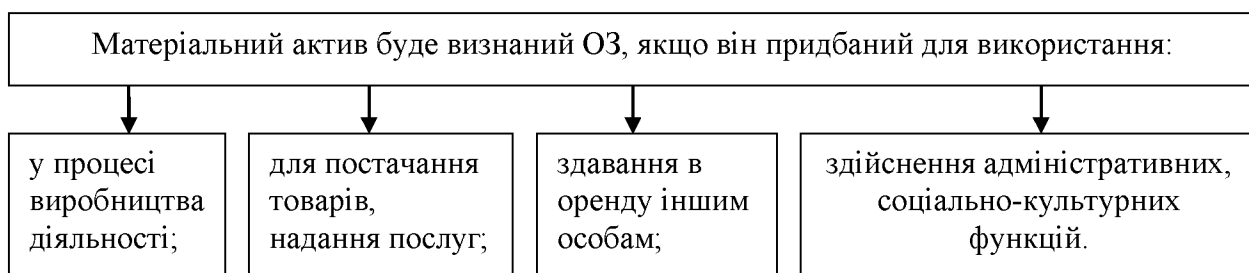

Рис. 1.2. Визнання матеріального активу об'єктом основних засобів

Відтак, основні засоби це матеріальні активи, без яких жодний суб'єкт господарювання функціонувати не зможе. Та не усі матеріальні активи є основними засобами (рис. 1.3).

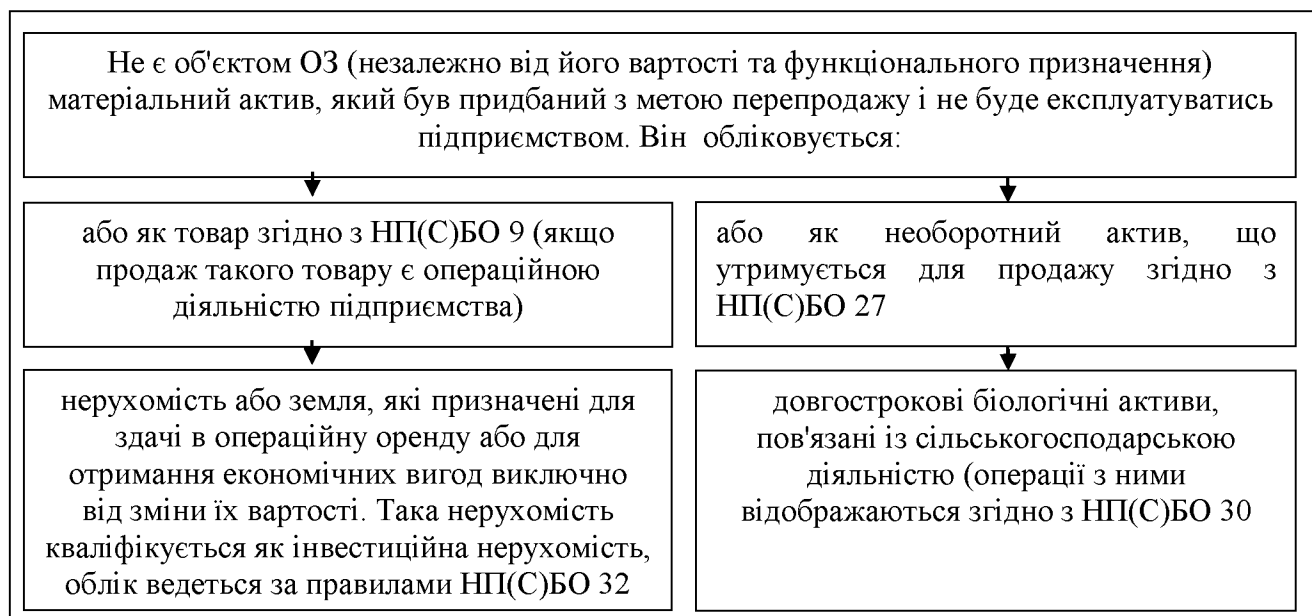

Рис. 1.3. Що не відноситься до об'єктів основних засобів

Зазначимо, що об'єкт основних засобів визнається активом, якщо існує ймовірність того, що підприємство отримає в майбутньому економічні

вигоди від його використання та його вартість може бути достовірно визначена. Економічний зміст поняття «Економічна вигода» представлено на рис. 1.4.

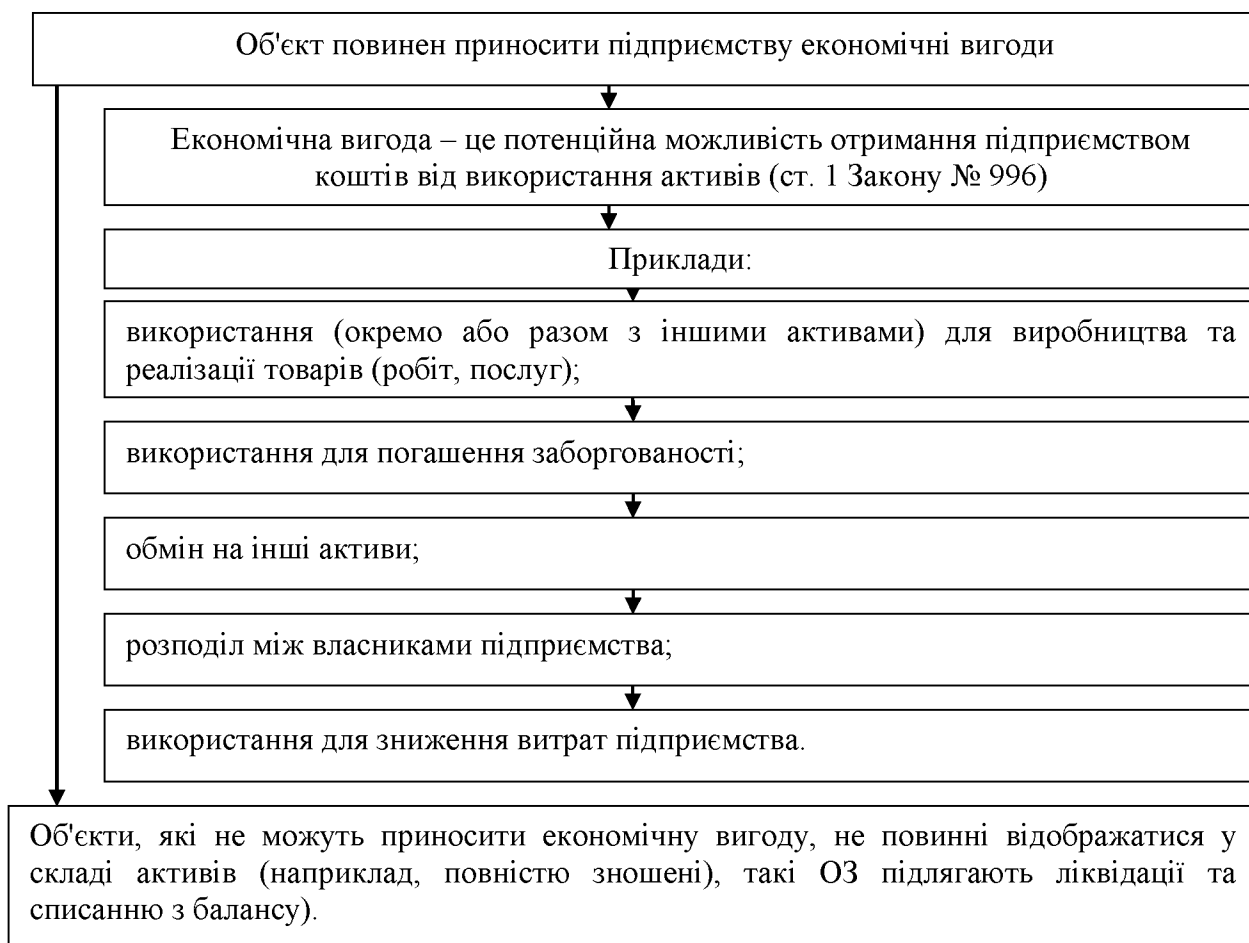

Рис. 1.4. Економічний зміст поняття «Економічна вигода»

Відтак, облік основних засобів повинен забезпечити таку інформацію: точну величину надходження, вибуття і переміщення основних засобів; своєчасне і правильне нарахування амортизації; визначення результату від реалізації і ліквідації окремих об'єктів; розрахунок витрат на ремонти; отримання даних про рух основних засобів, їх початкову і залишкову вартість та інші показники використання основних засобів [64]. Таким чином, облік основних засобів повинен включати в себе наступну інформацію: про рух основних засобів; розрахунок вартості ремонту; нарахування амортизації [5]. Класифікація - являє собою багатоступінчастий, послідовний поділ певною сукупності з метою систематизації, поглиблення і отримання нових знань щодо членів поділу (додаток А).

Поділ основних засобів на окремі групи за визначеними класифікаційними ознаками необхідний для розуміння й забезпечення необхідною достатньою та вчасною інформацією різних груп користувачів для різних цілей (рис. 1.5) [6].

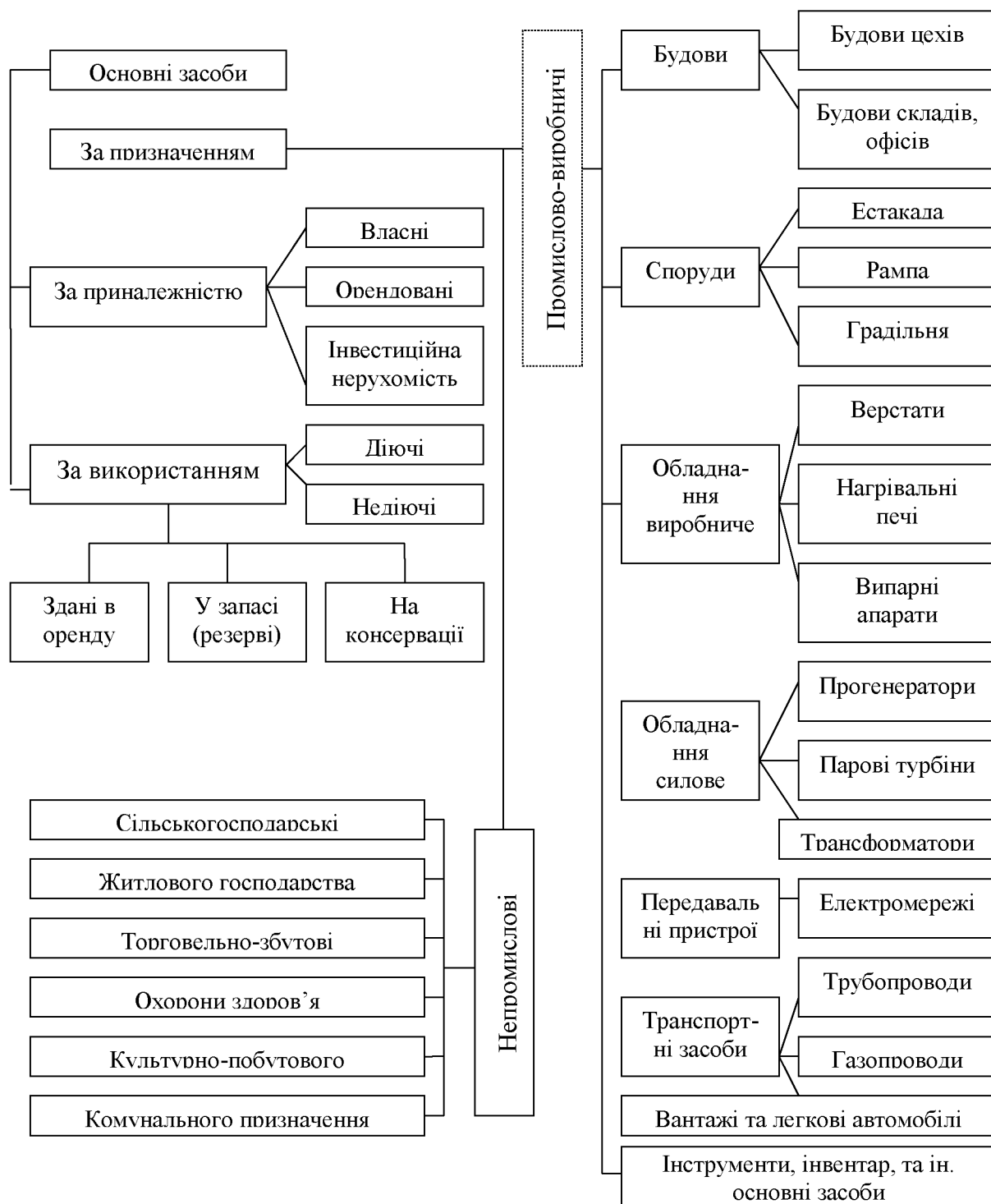

Рис. 1.5. Класифікація основних засобів

Основні засоби, що використовуються у господарській діяльності суб'єктів господарювання, але не належить даному суб'єкту, називаються орендованими [19]. Слід звернути увагу, що орендовані основні засоби обліковуються у орендаря на позабалансовому рахунку а у орендодавця на балансовому. Таким чином, з досвіду європейських країн в фундамент первісної вартості при уведенні в експлуатацію покладено фактичні витрати на придбання, будівництво, уключаючи транспортування, монтаж й інші витрати з їх доведення до функціонального стану (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Випадки оцінювання основних засобів за справедливою вартістю

Випадок застосування справедливої вартості	МСБО 16	НП(С)БО7
Безоплатне отримання основних засобів	-	п. 10
Внесення основних засобів до статутного капіталу	-	п. 10
Отримання об'єкта основних засобів в обмін на подібний об'єкт, якщо залишкова вартість переданого об'єкта перевищує його справедливую вартість	п. 24	п. 12
Обмін об'єкта основного за особу (або частковий обмін на неподібний актив	п. 24	п. 13
При застосуванні моделі переоцінки для визначення переоціненої вартості	п. 31	п. 17

Склад первісної вартості залежить від джерела надходження основних засобів. Первісна вартість основних засобів може бути зменшена у зв'язку з частковою ліквідацією об'єкта основних засобів [68]. Під справедливою вартістю основного засобу розуміють вартість конкретного об'єкту основних засобів, який може бути отримано в операціях обміну між проінформованими, зацікавленими та незалежними сторонами. Оцінка основних засобів – це специфічна форма ціни, яка використовується для правильного визначення їх загальної вартості, складу та структури, величини амортизаційних відрахувань, собівартості продукції, а також прибутку й рентабельності роботи підприємства [17]. Як правило переоцінка активів відбувається 1 раз на рік (зазвичай, на початок року) та у випадку, якщо залишкова вартість даного об'єкта суттєво відрізняється від його справедливої вартості на дату балансу. Тракткування сутності поняття «переоцінка» рис. 1.6.

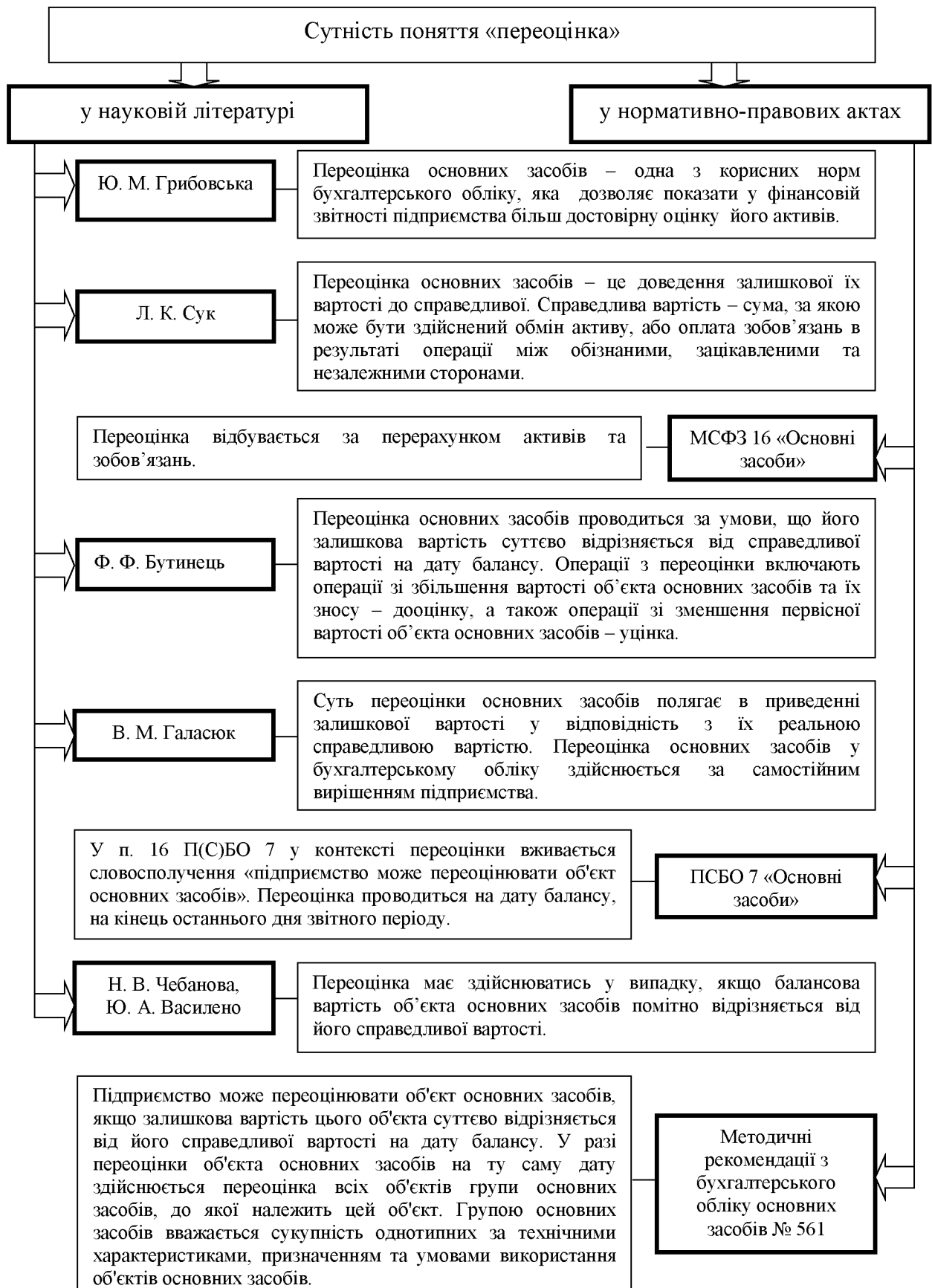

Рис. 1.6. Трактуювання сутності поняття «переоцінка» [57]

У випадку, коли необоротні активи вибувають з експлуатації, їх відображають в балансі за нижчою з двох оцінок – за балансовою вартістю або чистою вартістю реалізації [50]. Якщо амортизація показує поступове перенесення вартості необоротних активів за часом їх зносу на новостворюваний продукт, тож «знос» – це сума амортизації об'єкта необоротних активів з початку його корисного використання, тобто означає поступову втрату вартості необоротних активів у процесі виробництва [76]. Отже, суб'єкт господарювання має право самостійно визначати об'єкт основних засобів, не дивлячись на різницю у терміні корисного використання його компонентів (рис. 1.7).

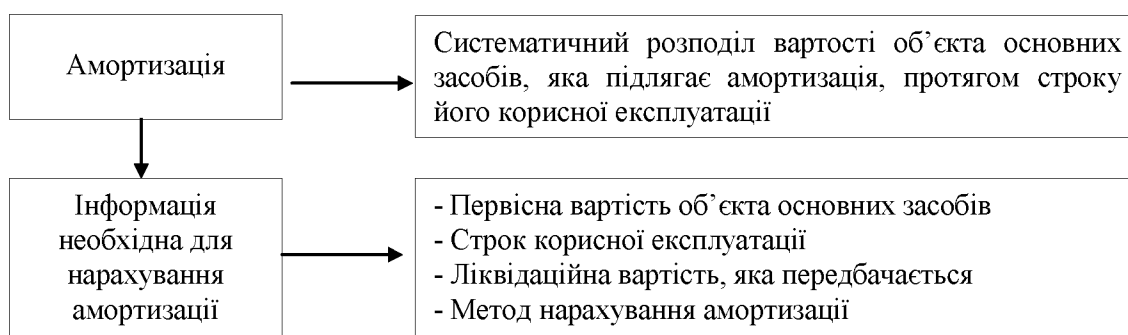

Рис. 1.7. Визначення терміна «амортизація»

Відтак, слід зазначити, що норми МСБО на відміну від НП(С)БО 7 дозволяють розділити вартість об'єкту основного засобу на суттєві частини і кожен частину амортизувати окремо, без ідентифікації окремих об'єктів [31].

Згідно з НП(С)БО 7 «Основні засоби» [38] кожне підприємство може використовувати один із методів (додаток Б.1, Б.2) нарахування амортизації.

1.2. Стан дослідженості проблеми та наукові напрями її вирішення

Облік основних засобів є особливим осередком у сфері обліку та звітності. Відтак, його покращення може домогтися до значних очікуваних змін у житті суб'єктів господарювання та соціально-економічному розвитку країни в

цілому.

У системі бухгалтерського обліку ключову роль виконує концепція їх оцінки, яка забезпечує виконання основного принципу бухгалтерського обліку, об'єктивності у формуванні звітності суб'єктів господарювання [3].

Наслідком неправильної оцінки основних засобів може стати неточне обчислення сум амортизації, що призведе до неправильного визначення собівартості продукції (робіт, послуг). Деякі вчені вважають, що оцінка основних засобів – це специфічна форма ціни, яка використовується для правильного визначення їх загальної вартості, складу та структури, величини амортизаційних відрахувань, собівартості продукції, а також прибутку й рентабельності роботи підприємства [64]. В бухгалтерському обліку застосовують такі види оцінок основних засобів: первісна вартість, відновлювальна вартість, залишкова вартість, а також балансова вартість, справедлива вартість тощо. Вченими досліджено, що існують певні проблеми у визначенні вартості основних засобів [21]. НП(С)БО 7 передбачає три види оцінок: первісна, переоцінена і ліквідаційна, визначення яких наведене у п. 4 цього стандарту [38]. Огляд понять оцінка та переоцінка основних засобів в бухгалтерському обліку представлено у додатку В.

Термін «справедлива вартість» займає особливе місце в міжнародному бухгалтерському обліку, оцінка за цією вартістю використовується у вітчизняній бухгалтерській практиці [45].

РОЗДІЛ 2

ОБЛІК НАЯВНОСТІ ТА РУХУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

2.1. Організаційно-правові засади діяльності та облікова політика підприємства

Товариство з обмеженою відповідальністю «XXX» (далі – ТОВ «XXX») є юридичною особою приватного права, створене у порядку, визначеному чинним законодавством. ТОВ «XXX» у своїй діяльності керується положеннями Кодексів України: Цивільного, Господарського, Податкового, Закону України «Про господарські товариства» та інших чинних законодавчих актів, а також Статуту.

Місце знаходження підприємства: м. Полтава, в. Маршала Бірюзова 45 а.
Директором ТОВ «XXX» є XXX.

ТОВ «XXX» створене з метою отримання прибутку та задоволення інтересів учасників товариства. Крім того, інвестиції склали до статутного капіталу дочірніх підприємств: ТОВ «XXXX» - 8 млн 171 тис. грн (частка 100 %), ТОВ «XXX» - 4 млн 721 тис. грн (частка 100 %), ТОВ «XXX» - 33 млн 281 тис. грн (100 %), XXX. з о. о. – 2 млн 566 тис. грн (100 %). У 2020 році товариство зареєструвало дочірню компанію DI-STAR EU Sp. z o. o.; у Польщі, внесок 700000 PLN, що складає 4 млн 384 тис. грн.

Предметом діяльності ТОВ «XXX» є розробка, виробництво, дистриб'юція та продаж алмазного інструменту, пристосувань і верстатів для будівельної галузі. Зокрема, алмазні відрізнi круги для КШМ по кераміці, для плиткорізів, для різання природного каменю на УШМ і стаціонарному обладнанні, для різання бетону на КШМ, бензорізи та швонарізчики; для різання асфальту на швонарізчиках; фрези алмазні сегментні для КШМ і промислових шліфувальних машин, свердла алмазні для ручних електродрилів та свердлильних установок, пристосування для підвищення ефективності використання алмазного інструменту.

Виробничі потужності підприємства розташовані у м. ХХХ, Україна. Згідно державних санітарних правил планування та забудови населених пунктів, ТОВ «ХХХ» відноситься до V класу санітарної класифікації з санітарно-захисною зоною 50 м. В межах санітарно-захисної зони знаходяться інші промислові підприємства.

До замовників продукції підприємства - ТОВ «ХХХ» - відноситься широкий спектр, як кінцевих споживачів, так підприємств різних сфер торгівлі та галузей промисловості, серед яких виробництво та обробка кераміки, дорожнє будівництво та інші. Продукція підприємства експортується більш ніж в 30 країн світу.

Безготівкові розрахунки між ТОВ «ХХХ» та контрагентами здійснюється через уповноважені банки за договорами на розрахунково-касове обслуговування шляхом перерахування коштів з рахунку платника на рахунок одержувача коштів. Обслуговуючим банком досліджуваного підприємства є Акціонерне товариство «Райффайзен Банк Аваль», код ЄДРПОУXXXX, МФО. У ТОВ «ХХХ» відкритого розрахунковий рахунок в національній валюті UA633808050000000026008413653 та валютні рахунки.

У ТОВ «ХХХ» безготівкові розрахунки проводяться за допомогою платіжного доручення, акредитивів та чекових книжок.

Матеріально-технічна база підприємства складається з основних засобів та запасів.

Первісна вартість основних засобів, малоцінних необоротних матеріальних активів, за якою вони відображені в балансі, станом на 31.12.2019 року становила 140 млн 666 тис. грн, станом на 31.12.2020 р. – 185 млн 105 тис. грн, станом на 31.12.2021 р. – 245 млн 550 тис. грн. Зокрема, первісна вартість земельних ділянок у 2019 – 2021 рр. становила 301 тис. грн, багаторічних насаджень – 4 тис. грн, бібліотечних фондів 12 тис. грн, будинків та споруд у 2019 році 44 млн 4 тис. грн, у 2020 році 61 млн 620 тис. грн, у 2021 р. відповідно 77 млн 722 тис. грн, машин та обладнання відповідно 83 млн 186 тис. грн, 105 млн 819 тис. грн, 146 млн 299 тис. грн, транспортних засобів

6 млн 360 тис. грн, 9 млн 537 тис. грн, 10 млн 476 тис. грн, інструментів, приладів та інвентарю 3 млн 649 тис. грн, 3 млн 835 тис. грн, 4 млн 472 тис. грн, інших основних засобів 282 тис. грн, 405 тис. грн, 569 тис. грн, інших необоротних матеріальних активів 2 млн 859 тис. грн, 3 млн 572 тис. грн, 5 млн 695 тис. грн.

Для нарахування амортизації ТОВ «XXX» у 2020 році застосовувало прямолінійний метод, для транспортних засобів – метод прискореного зменшення залишкової вартості. Діапазон строків корисного використання від 2 до 20 років.

Вартість незавершеного будівництва станом на 31.12.2020 р. становила 7 млн 853 тис. грн, інвестиції в необоротні активи склали 35 млн 554 тис. грн. Вартість основних засобів, які тимчасово невикористовуються (проводиться капітальний ремонт) становить 303 тис. грн.

Матеріальні цінності ТОВ «XXX» обліковуються на відповідних рахунках бухгалтерського обліку в залежності від їх призначення. Придбані ТМЦ обліковуються за матеріально-відповідальними особами в місцях їх подальшого зберігання.

Зокрема, станом на 31.12.2021 року вартість запасів ТОВ «XXX» складає 137 млн 424 тис. грн, в тому числі: сировина і матеріали 71 млн 810 тис. грн, купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби 2 млн 984 тис. грн, паливо 78 тис. грн, будівельні матеріали 6 тис. грн, матеріали, передані в переробку 132 тис. грн, запасні частини 752 тис. грн, інші матеріали 58 тис. грн, МШП 7 млн 673 тис. грн, незавершене виробництво 6 млн 796 тис. грн, готова продукція 40 млн 927 тис. грн, товари 6 млн 398 тис. грн.

Ведення бухгалтерського обліку на підприємстві покладено на відділ бухгалтерського обліку і звітності під керівництвом головного бухгалтера XXX.

На головного бухгалтера покладається відповідальність за дотримання встановлених єдиних методологічних засад бухобліку, своєчасне подання бухгалтерської звітності. Відділ бухгалтерського обліку і звітності складається

з 6 чоловік.

Відповідно до вимог Закону України про бухгалтерський облік та фінансову звітність, на ТОВ «XXX» сформовано Наказ № 1 «Про облікову політику» від 01.01.2020 р., яким затверджено облікову політику підприємства, яка встановлює принципи, методи та процедури, що використовуються для складання фінансової звітності (додаток Г.1). О

сновою формування облікової політики основних засобів є її елементи, тобто конкретні принципи, методи і процедури ведення обліку та складання фінансової звітності представлено у додатку Г.2.

Основні положення щодо обліку основних засобів та інших необоротних матеріальних активів, що наводяться в Наказі про облікову політику представлено у додатку Г.3.

Фінансова звітність ТОВ «XXX» складається з: «Балансу (Звіту про фінансовий стан)» станом на 31.12.2021 р. (форма № 1); «Звіту про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за 2021 р. (форма №2), «Звіту про рух грошових коштів (за прямим методом)» за 2021 р. (форма № 3), «Звіт про власний капітал» за 2021 р. (форма №4), «Примітки до річної фінансової звітності» за 2021 р. (форма № 5), Додаток до приміток «Інформація за сегментами» за 2021 р.,

Виклад суттєвих облікових політик та інші пояснювальні примітки ТОВ «XXX» за 2021 р. Фінансова звітність ТОВ «XXX» підготовлена на підставі принципу історичної собівартості з використанням принципу нарахування і представлена в тис. грн. ТОВ «XXX» є платником як загальнодержавних, так і місцевих податків, веде окремий облік, в якому відбувається групування інформації про базу оподаткування, визначення показників усіх форм податкової звітності. 20.05.1998 р. товариство взято на облік як платник податків (№ 3012) у Головному Управлінні ДПС у Полтавській області, ідентифікаційний номер 44057192. ТОВ «XXX» перебуває на загальній системі оподаткування, тобто сплачує податок на прибуток.

2.2. Облік наявності й руху основних засобів та відображення інформації у звітності

Первинні документи повинні бути оформлені у встановленому порядку, оскільки вони як засвідчують факт господарського життя, так і надають юридичної сили. На основі первинних документів формується інформація у регістрах аналітичного та синтетичного обліку (рис. 2.1).

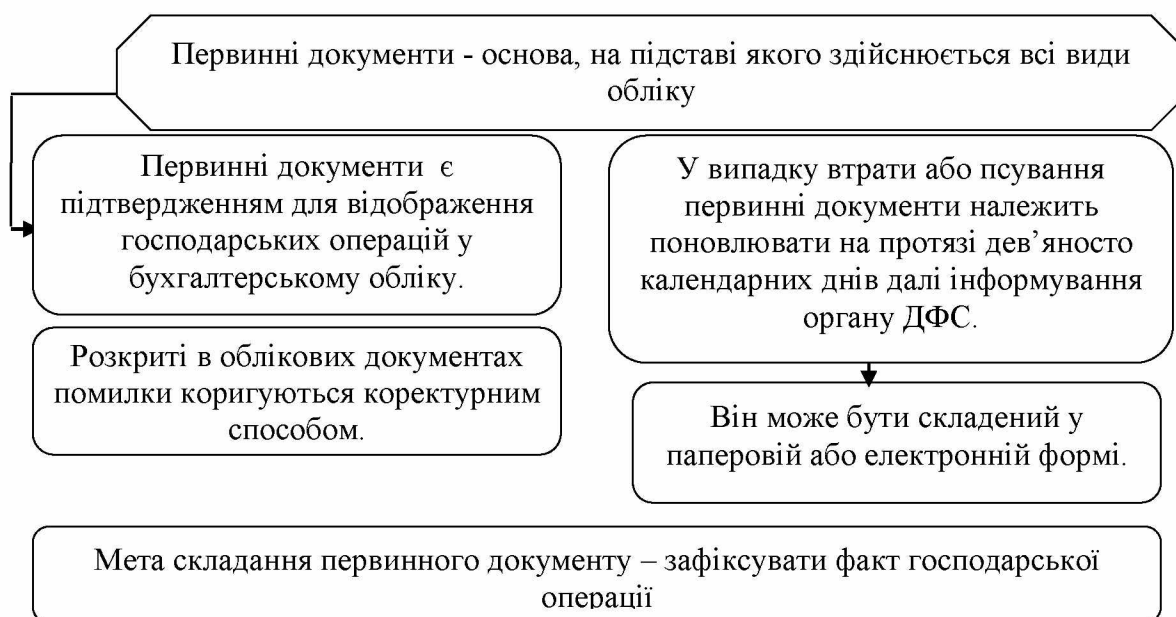

Рис. 2.1. Економічний зміст поняття «Первинний документ»

Процес обліку наявності й руху основних засобів супроводжується здійсненням великої кількості операцій, що фіксуються в спеціально визначених для цього документах. У ТОВ «XXX» за допомогою первинних документів здійснюється з Із метою управління обліковою й амортизаційною політикою ТОВ «XXX», формуються завдання первинного обліку наявності й руху основних засобів та їх амортизації: затвердження у Наказі про облікову політику прийомів ведення обліку наявності й руху основних засобів; визначення амортизації як витрат, що включаються у собівартість продукції, як джерела відтворення необоротних активів; обґрунтування доцільності використання обраних методів нарахування амортизації основних засобів; формування системи первинних документів на основі здійснення

господарських операцій із наявності й руху основних засобів; відображення записів господарських операцій щодо наявності й руху основних засобів у облікових регістрах на підставі первинних документів. Первинні документи з обліку руху основних засобів представлено у додатку Д.

Документом, який підтверджує розмір справедливої (переоціненої) вартості об'єкта, є Звіт про оцінку (Акт оцінки) майна (рис. 2.2).

ТОВ «XXX» (підприємство, організація)		Ідентифікаційний код за ЄДРПОУ		347250	ЗАТВЕРДЖУЮ: <u>директор Арустамян А. С.</u> (посада, ініціали та прізвище) (підпис) 27 вересня 20 21 р		
АКТ ПЕРЕОЦІНКИ ОБ'ЄКТА ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ		Номер документа			3		
		Дата складання			27 вересня 2021 р.		
		Найменування об'єкта			Верстат для обробки деревини		
		Інвентарний номер			234598		
		Заводський номер			В 3695487		
		Місце знаходження(експлуатації)			Цех основного виробництва		
			Матеріально відповідальна особа			Комірник Солдатенко Ю.	
Розрахунок переоцінки об'єкта основних засобів							
Первісна вартість, грн	Накопичений знос, грн	Залишкова вартість, грн		Справедлива вартість, грн	Індекс переоцінки (гр. 4 : гр. 3)		
1	2	3		4	5		
159 750,00	80 300,00	79 450,00		115 850,00	1,458		
Переоцінена первісна вартість, грн.	Результат переоцінки первісної вартості, грн.		Переоцінений накопичений знос, грн.	Результат переоцінки накопиченого зносу, грн.			
	дооцінка	уцінка		дооцінка	уцінка		
6	7	8	9	10	11		
232 915,50	73 165,50		117 077,40	36 777,40			
Голова комісії _____ (посада) _____ (підпис) _____ (ініціали та прізвище)							
Члени комісії: _____ (посада) _____ (підпис) _____ (ініціали та прізвище)							
_____ (посада) _____ (підпис) _____ (ініціали та прізвище)							
Результат переоцінки об'єкта основних засобів							
Результат переоцінки	За дебетом рахунку	За кредитом рахунку	Сума, грн				
первісної вартості	104	411	73 165,50				
накопиченого зносу	411	131	36 777,40				
Особа, яка відобразила господарську операцію в бухгалтерському обліку підпис Марусенко Н. «27» вересня 2021 р. Головний бухгалтер підпис Мала І.							

Рис. 2.2. Запропонована форма Акта переоцінки об'єкта основних засобів

Оскільки переоцінка повинна проводитися на дату балансу, то виходить,

що дата, зазначена у Звіті про оцінку, повинна збігатися з датою балансу.

Із метою управління обліковою й амортизаційною політикою ТОВ «XXX», формуються завдання первинного обліку наявності й руху основних засобів та їх амортизації:

- затвердження у Наказі про облікову політику прийомів ведення обліку наявності й руху основних засобів;
- визначення амортизації як витрат, що включаються у собівартість продукції, як джерела відтворення необоротних активів;
- обґрунтування доцільності використання обраних методів нарахування амортизації основних засобів.

Зауважимо, що система первинного обліку операцій із наявності й руху основних засобів у ТОВ «XXX», насамперед, є джерелом достовірного відображення процесу функціонування системи облікового відображення основних засобів у ТОВ «XXX», і уможливорює здійснення контролю за порядком обліку наявності й руху основних засобів та нарахування амортизаційних відрахувань із метою нагромадження коштів для їх відтворення.

Бухгалтерський облік основних засобів забезпечує інформацію щодо наявності й руху у залежності від напрямку їх використання, приналежності, експлуатації та інших ознак.

Відтак, у ході організації обліку у ТОВ «XXX» розширюють їх класифікацію, поділяючи за групами (субрахунками).

Характеристика відповідних рахунків наведено на рис. 2.3, 2.4. Аналітичний облік основних засобів у ТОВ «XXX» ведеться у інвентарних картка за кожним об'єктом й місцем експлуатації та за субрахунками.

Аналітичний облік є основою обліку основних засобів, оскільки доводиться мати справу з окремими об'єктами великих груп, щодо: оприбуткування, списання, переміщення, реалізації, а також нарахування амортизації, проведення поліпшення й поточного ремонтів тощо. Отже,

необхідно мати всі довідкові дані щодо кожного об'єкта основних засобів.

Рис. 2.3. Синтетичний облік основних засобів

При введенні об'єктів основних засобів в експлуатацію підприємство самостійно встановлює: ліквідаційну вартість; розмір витрат на продаж (ліквідацію) об'єкта основних засобів.

Установлена ліквідаційна вартість відображається в наказі про введення в експлуатацію об'єкта основних засобів. Строк корисного використання (експлуатації) – це строк, протягом якого, як очікується, об'єкт основних засобів використовуватиметься підприємством або за допомогою цього об'єкта буде виготовлений певний обсяг продукції (виконані роботи, надані послуги) (п. 4 НП(С)БО 7). Строк корисного використання установлюється за самостійним рішенням підприємства з урахуванням наступних чинників (п. 23, 24 НП(С)БО 7): технічні характеристики, очікуваний напрям та умови використання об'єкта (з огляду на його потужність або очікувану продуктивність); прогнозований фізичний і моральний знос; правові та інші

обмеження стосовно строк корисного використання та інші чинники.

Рис. 2.4. Синтетичний облік зносу (амортизації) необоротних засобів

У бухгалтерському обліку для 9 груп об'єктів основних засобів, перелічених у НП(С)БО 7 передбачено 5 методів нарахування амортизації: прямолінійний, зменшення залишкової вартості, прискореного зменшення залишкової вартості, кумулятивний, виробничий. Для кожної групи (підгрупи) ОЗ підприємство може використовувати свій метод нарахування амортизації. Для об'єктів усередині однієї групи також можна використовувати різні методи, виділивши їх у підгрупи. У зв'язку з цим, для наочного порівняння ефективності використання кожного з методів нарахування амортизації

необоротних активів проведемо їх розрахунок у додатку 3. Розрахунок амортизації основних засобів умовно можна поділити на три частини (рис. 2.5).

ТОВ «XXX»					Затверджено: <u>XXX</u>							
Розрахунок амортизації основних засобів за 2021 рік (прямолінійним методом)												
А. По об'єктах на початку року												
Інвентарний номер	Найменування об'єкта	Балансова вартість	Ліквідаційна вартість	Амортизацій на вартість	Термін очікуваного використання	Розрахунок амортизації		Знос з початку використання				
						рік	місяць					
23456	Верстат 23	13000	1000	12000	4	3000	250	4750				
34567	Верстат В 46	21000	2000	19000	10	1900	158	6180				
Разом	-	34000	3000	31000	14	4900	408	10930				
Б. За основними засобами, що надійшли та вибули у звітному періоді (також зазначають ті об'єкти, що передані і повернуті з модернізації або реконструкції і т.д.)												
Інвентарний номер	Найменування об'єкта	Балансова вартість	Ліквідаційна вартість	Амортизацій на вартість	Термін очікуваного використання	Розрахунок амортизації		Знос з початку використання				
						рік	місяць					
14623	Верстат АТ26	6000	-	6000	3	2000	168	1000				
Разом	-	6000	-	6000	3	2000	168	1000				
У. Всі об'єкти що надійшли, вибули та залишились на кінець року												
Нарахована амортизація по усіх об'єктах на	Амортизація за місяць											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
	10930	408	408	408	408	408	408	575	575	575	575	576
Розрахунок склав _____ Крупський В. П.												
Головний бухгалтер _____ Мала І.												

Рис. 2.5. Розрахунок амортизації основних засобів (прямолінійним методом)

Схема організації обліку нарахування амортизації представлено у додатку Е. ТОВ «XXX» відповідно до Наказу про облікову політику для нарахування амортизації необоротних активів використовує прямолінійний

метод нарахування амортизації. Однак, прямолінійний метод не враховує ні моральний, ні фізичний знос об'єктів необоротних активів, а також їх простої. Тому його рекомендовано використовувати для нарахування амортизації на такі об'єкти необоротних активів, як будівлі та споруди, оскільки вони приносять однаковий дохід впродовж строку їх корисного використання.

Приклад відображення господарських операцій на бухгалтерських рахунках щодо обліку наявності й руху основних засобів наведено у табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Облікове відображення операцій щодо основних засобів

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн
	Дт	Кт	
1. Зарахування об'єктів капітальних інвестицій після введення їх в експлуатацію	10	15	25000
2. Відображено вартість безоплатно отриманих основних засобів	10	424	9300
3. Нараховано знос (амортизацію) основних засобів виробничого призначення	23	131	1020
4. Списано витрати із поліпшення об'єкта основного засобу на збільшення їх первісної вартості	10	15	45800
5. Списано витрати поточного ремонту основного засобу виробничого призначення, здійсненого підрядним способом	23	631	2800
Відображено ПДВ	641	631	560
6. Ліквідація основних засобів			
- списано нараховану суму зносу	131	10	28700
- списано залишкову вартість об'єкта	976	10	8900

Основні засоби, щодо яких прийнято рішення про їх реалізацію, переводять до складу необоротних активів, утримуваних для продажу (субрахунок 286 «Необоротні активи та групи вибуття, утримувані для продажу»). Переводити об'єкт основних засобів до запасів потрібно й у тому випадку, коли підприємство не планувало його реалізацію, а причина для продажу виникла неочікувано.

Якщо утримувані для продажу основні засоби до дати балансу, то на дату балансу їх відображають за найменшою з двох вартостей: балансовою вартістю; або чистою вартістю реалізації (справедливою вартістю активу за вирахуванням очікуваних витрат на його реалізацію). Кореспонденція рахунків із

відображення придбання у кредит основних засобів представлена у табл. 2.2.

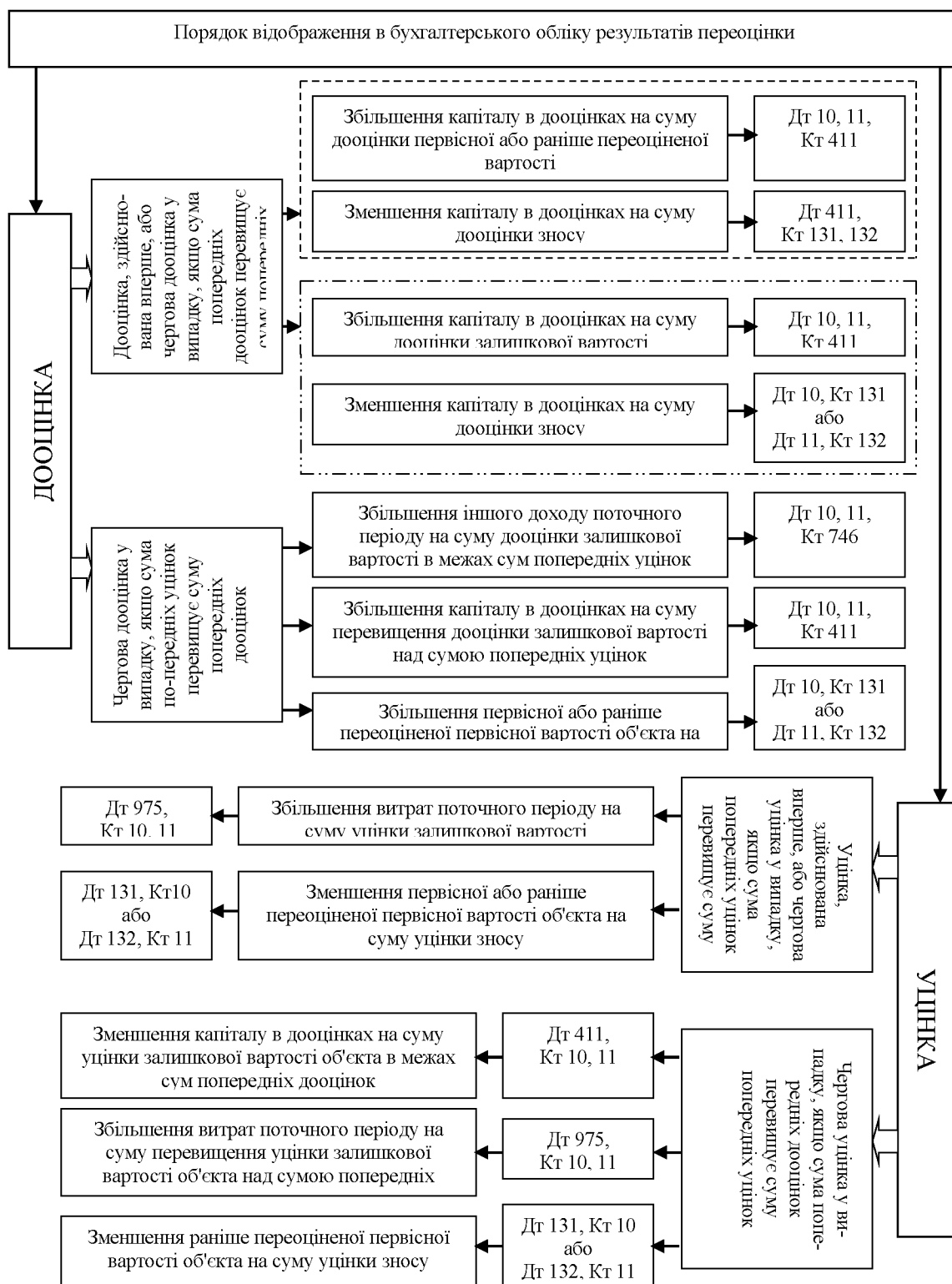
Таблиця 2.2

Облікове відображення придбання в кредит основних засобів

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн
	Дебет	Кредит	
Одержано кредит в банку на купівлю автомобіля	311	501	505 000
Здійснено авансовий платіж за автомобіль	371	311	600 000
Відображено заставу банку у вигляді автомобіля за вартістю, зазначеною в кредитному договорі	05		505 000
Отримано автомобіль від постачальника	152	631	500 000
Відображено суму ПДВ, сплачену у вартості автомобіля, відповідно до податкової накладної	641	631	100 000
Проведено закриття розрахунків з постачальником	631	371	600 000
Нараховано збір на обов'язкове державне пенсійне страхування	152	651	25 750
Нараховано платежі за реєстрацію автомобіля	152	642	3000
Сплачено за реєстрацію автомобіля	642	311	5800
Сплачено витрати, пов'язані з одержанням кредиту	951	311	26 800
Відображено добровільне страхування КАСКО автомобіля	39	655	27 500
Введено автомобіль в експлуатацію	105	152	528 750
Переведено довгострокову заборгованість за кредитом до складу поточної заборгованості	501	611	101 000
Нараховано відсотки за користування кредитом	951	684	16 800
Перераховано кошти в погашення основного боргу за кредитом	611	311	101 000

Суму перевищення балансової вартості активу над такою вартістю включають до складу інших операційних витрат (Дт 946 - Кт 286). Це правило не стосується оцінки об'єктів, які оцінюються за справедливою вартістю. При переведенні безоплатно отриманого об'єкта основних засобів, який ще не повністю з амортизувався, до складу необоротних активів, утримуваних для продажу, визнається дохід: Дт 424 - Кт 745 (у сумі залишку додаткового капіталу, несписаного в процесі амортизації). Якщо переоцінка основних засобів проводиться періодично та при цьому враховуються умови відтворення, то відтворювальна вартість дає реальну картину вартості основних засобів і передбачає реальну оцінку на момент складання фінансової звітності. Дохід, отриманий від продажу об'єкта основних засобів, відображається на субрахунку

712 «Дохід від реалізації інших оборотних активів», а собівартість об'єкта – на субрахунку 943 «Собівартість реалізованих виробничих запасів». Розглянемо порядок відображення результатів переоцінки необоротних активів на рахунках бухгалтерського обліку (рис. 2.6).

- - - варіант 1 (згідно з Методичними рекомендаціями № 561); _ . . _ варіант 2 (альтернативний)

Рис. 2.6. Відображення в бухгалтерському обліку дооцінок та уцінок

Як висновок, зауважимо, що середньорічні витрати на ремонт активу є значно вищими, ніж сума їх нарахованої амортизації, тому використання прискорених методів нарахування амортизації та скорочення терміну корисного використання активів уможливить через більш інтенсивну амортизацію швидше повертати кошти, вкладені в них. Опереограма документопотоку щодо ремонту об'єкта основних засобів представлено у додатку Ж.

Інформаційний масив щодо обліку основних засобів у ТОВ «XXX» зосереджений в автоматизованій бухгалтерії програмного продукту «1С: Бухгалтерія 8.3» і забезпечує, як вимоги обліку, так і функції управління (відновлення основних засобів за їх матеріально-речовим складом і кількістю відокремлених об'єктів), при надходженні та реалізації яких приймаються відповідні облікові рішення (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Основні первинні документи для обліку основних засобів

Операція	Документ в 1С:Підприємство (конфігурації - Бухгалтерія, УТП, BAS Бухгалтерія)
Придбання об'єкта ОЗ	«Надходження товарів і послуг»
Введення в експлуатацію + створення Інвентарної картки об'єкта ОЗ	«Акт приймання передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів» форми ОЗ-1 «Інвентарна картка обліку основних засобів форми ОЗ-6 (автоматично створюється по всіх введенних в експлуатацію об'єктах ОЗ, знаходиться в Довіднику «Основні засоби», має форму для друку)
Модернізація і ремонт ОЗ	«Акт приймання здачі відремонтованих, реконструйованих та модернізованих об'єктів» форми ОЗ-2
Списання ОЗ	«Акт списання основних засобів» форми ОЗ-3
Переоцінка ОЗ	«Акт переоцінки основних засобів», довільна форма
Нарахування амортизації	Звіт «Відомість амортизації» за період, довільна форма

Для деталізації положень, викладених у Наказі про облікову політику ТОВ «XXX» здійснюється налаштування параметрів обліку в частині обліку основних засобів автоматизованої програми «1С: Бухгалтерія 8.3». Для узагальнення та збереження інформації щодо обліку основних засобів у програмі передбачено довідник «Основні засоби» (меню Довідники – «ОЗ і НМА» – «Основні засоби»), що не змінюються з часом і не залежать від

специфіки суб'єкта господарювання при введенні їх на баланс. Вихідні машинограми з обліку основних засобів представлено у додатку К.

Головним джерелом даних для зацікавлених користувачів про майновий та фінансовий стан організації є «Баланс (Звіт про фінансовий стан)». Перший розділ активу «Балансу (Звіту про фінансовий стан)» ТОВ «XXX» відображає інформації про активи, які використовуються більше одного року (табл. 2.4).

У р. 1010 наводиться вартість власних і одержаних на умовах фінансового лізингу об'єктів, які віднесені до складу основних засобів, а також вартість основних засобів, одержаних в довірче управління або на праві господарського ведення або праві оперативного управління.

Таблиця 2.4

**Методика формування статті «Основні засоби» I розділу активу балансу
ТОВ «XXX» (станом на кінець 2021 року)**

Назва статті	Код рядка	Вихідні дані	Сума, тис. грн
Основні засоби	1010 (р. 11011 - р. 1012)		152948
- первинна вартість	1001	Дт 10, 11	245550
Земельні ділянки		Дт 101	301
Будинки, споруди (приміщення цехів, складів, адміністративний корпус)		Дт 103	77722
Машини та обладнання (обладнання цехів тощо)		Дт 104	146299
Транспортні засоби (легкові та вантажні автомобілі)		Дт 105	10476
Інструменти, прилади, інвентар (меблі)		Дт 106	4472
Багаторічні насадження		Дт 108	4
Інші основні засоби		Дт 109	569
Бібліотечні фонди		Дт 111	12
Інші необоротні матеріальні активи		Дт 117	5695
- накопичена амортизація	1002		92602
Будинки, споруди (приміщення цехів, складів, адміністративний корпус)			18790
Машини та обладнання (обладнання цехів тощо)			60144
Транспортні засоби (легкові та вантажні автомобілі)		(Кт 131, 132)	5473
Інструменти, прилади, інвентар (меблі)			2401
Інші основні засоби			99
Інші необоротні матеріальні активи			5695

Отже, по рядку 1011 на кінець 2021 року первісна вартість основних засобів ТОВ «XXX» склала 245 млн 550 тис. грн, накопичена сума амортизації

(131, 132 рахунк) – 92 млн 602 тис. грн. Відповідно балансова вартість основних засобів ТОВ «XXX» складає (рядок 1011 – рядок 1012) – 152 млн 948 тис. грн. Накопичена амортизація необоротних активів відображається у III розділі «Елементи операційних витрат» форми 2 «Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід)». За статтею 2515 «Амортизація» форми II вказується сума нарахованої амортизації, що включається до виробничої собівартості продукції, робіт та послуг за даними аналітичного обліку за кредитом рахунку 13 «Знос (амортизація) необоротних активів». Для відображення інформації щодо зносу (амортизації) необоротних активів у Примітках до річної фінансової звітності відведено: розділ I «Нематеріальні активи»; розділ II «Основні засоби»; розділ III «Капітальні інвестиції»; розділ XIII «Використання амортизаційних відрахувань». Таким чином, річна звітність дає змогу користувачам оцінити фінансовий стан ТОВ «XXX» за звітний період.

2.3. Податкові аспекти обліку операцій з руху основних засобів

У податковому обліку слід орієнтуватися на норми пп. 14.1.138 ПКУ, відповідно до якого всі основні засоби та інші необоротні матеріальні активи розподілені на 16 груп. Наразі особливої уваги заслуговує питання нарахування податкової амортизації основних засобів. Дві амортизації (у бухгалтерському та податковому обліку) нараховують тільки суб'єкти господарювання, платники на загальній системі оподаткування, які застосовують податкові різниці.

Ведення податкового обліку врегульовано Податковим кодексом України (далі – ПКУ), проте правила нарахування податкової амортизації основних засобів визначено НП(С)БО 7, якщо суб'єкт господарювання веде облік за національними стандартами, або МСБО 16, у разі ведення обліку за міжнародними стандартами.

Основними відмінностями нарахування бухгалтерської та податкової

амортизації є:

- встановлення вартісного критерію об'єктів основних засобів (для цілей податкового обліку п. 14.1.138 ПКУ встановлено межу – 20000 грн, а для цілей бухгалтерського обліку такий критерій відсутній);

- встановлення мінімальних строків корисної експлуатації об'єктів основних засобів (для цілей податкового обліку строки встановлено п. 138.3.3 і п. 138.3.3 ПКУ, а для цілей бухгалтерського обліку вони відсутні);

- виробничий метод нарахування амортизації (для цілей податкового обліку був відсутній, проте з 23.05.2020 року п. 138.3.1 ПКУ дозволено його використання за певних умов, а для цілей бухгалтерського обліку такий метод передбачено НП(С)БО 7 для вільного використання);

- невиробничі основні засоби (для цілей податкового обліку амортизацію на невиробничі основні засоби не нараховують, а для цілей бухгалтерського обліку не важливо виробничого, чи невиробничого призначення основні засоби амортизація нараховується на об'єкти за загальними правилами);

- консервація основних засобів (для цілей податкового обліку з 23.05.2020 року амортизація не нараховується за період не використання основних засобів у господарській діяльності у зв'язку з модернізацією, реконструкцією, добудовою, дообладнання та консервацію, а для цілей бухгалтерського обліку нарахування амортизації припиняється лише за умови вибуття та реалізації об'єкта основних засобів).

Отже, зміни в податковому законодавстві, значно підвищили рівень гармонізації бухгалтерського та податкового обліку основних засобів, зокрема: майже однотипна їх класифікація, ідентичність методів нарахування амортизації, правила визначення залишкової вартості, а також визначення витрат поліпшення свідчить про наближення правил податкової та обліково-аналітичної систем обліку в частині обліку основних засобів та порядку нарахування на них амортизації. Наразі залишились невирішеними низка питань, зокрема: вартісного критерію об'єктів основних засобів, формування ліквідаційної вартості основних засобів та інші.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ РУХУ ТА СТАНУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

3.1. Фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання

Використовуючи дані фінансової звітності – «Балансу (Звіту про фінансовий стан)» та «Звіту про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за 2019 – 2021 рр. ТОВ «XXX» проведемо оцінку фінансового стану, а саме аналіз (додатки Л, М, Н):

- складу, динаміки та структури доходів і витрат діяльності;
- складу, динаміки та структури джерел формування капіталу;
- складу, динаміки та структури дебіторської та кредиторської заборгованості;
- показників ліквідності та платоспроможності;
- ліквідності балансу тощо.

Як було зазначено в попередньому розділі, доходи ТОВ «XXX» отримує від основного виду діяльності – це виробництво та реалізація абразивної продукції для фізичних і юридичних осіб. Крім того, доходи ТОВ «XXX» отримані в ході іншої операційної діяльності (реалізація виробничих запасів, надання в оренду основних засобів, від безоплатно отриманих виробничих запасів та інші). Доходи є важливим показником для визначення прибутковості, а отже і рентабельності діяльності.

Для аналізу динаміки, складу та структури доходів діяльності ТОВ «XXX» використано I розділ «Звіту про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за 2019 – 2022 рр. (табл. 3.1).

В цілому у динаміці досліджуваних років доходи ТОВ «XXX» збільшились у 2021 році порівняно з 2019 роком на 257 млн. 629 тис. грн або на 68,6 %. у 2021 році 90,3 % доходів становить чистий дохід від основної

операційної діяльності (товарів, робіт, послуг), 5,1 % – доходи від іншої операційної діяльності, 4,6 % - дохід від фінансової діяльності.

Таблиця 3.1

Структура і динаміка доходів ТОВ «XXX» за 2019 - 2021 рр.

Види доходів	2019 р.		2020 р.		2021 р.		Відхилення 2021 р. (+,-) до 2019 р.	
	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	абсо- лютне, тис. грн	відносне, %
Чистий дохід від основної операційної діяльності	340772	90,7	377964	87,8	571750	90,3	+230978	+67,8
Інші операційні доходи	15595	4,2	33812	7,9	32123	5,1	+16528	У 2,1 р.
Фінансові доходи	19138	5,1	18862	4,4	29329	4,6	+10191	+53,3
Інші доходи	93	0,0	16	0,0	25	0,0	-68	-73,1
Усього	375598	100,0	430654	100,0	633227	100,0	+257629	+68,6

Отже, за період 2019 - 2021 рр. сума доходів від основної операційної діяльності зросла на 230 млн. 978 тис. грн або на 67,8 %.

Доходи від іншої операційної діяльності характеризуються підвищенням на 16 млн. 528 тис. грн, або у 2,1 рази. До складу інших операційних доходів у 2021 році включені: дохід від купівлі іновалюти – 291 тис. грн, від реалізації оборотних активів – 4 млн 982 тис. грн, від операційної оренди активів – 26 млн 525 тис. грн, від операційної курсової різниці – 26 млн 525 тис. грн, відшкодування раніше списаних активів – 29 тис. грн, від безоплатно отриманих активів – 16 тис. грн, інші операційні доходи – 246 тис. грн.

Дохід від фінансової діяльності, які представлені відсотками банку нарахованими на строковий депозит, збільшився на 10 млн. 191 тис. грн, або на 53,3 %. Дохід від інвестиційної діяльності зменшився на 68 тис. грн, або на 73,1 %.

Проведемо факторний аналіз чистого доходу від реалізації продукції, використавши інформацію про: середньорічну вартість оборотних активів; середньорічну вартість майна підприємства.

За допомогою способу ланцюгових підстановок та табл. 3.2 визначимо

вплив середньорічної вартості майна та ресурсовіддачі на зміну чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) ТОВ «XXX».

Таблиця 3.2

Вихідна інформація для факторного аналізу чистого доходу (виручки) від реалізації продукції ТОВ «XXX» за 2019, 2021 рр.

Показник	Умовні позначення	Роки		Відхилення 2021 р. до 2019 р.	
		2019	2021	абсолютне	відносне
Середньорічна вартість майна, тис. грн	М	351735,5	576127	+224391,5	+63,8
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	ЧД	340772	571750	+230978	+67,8
Ресурсовіддача, грн	РВ	0,97	0,99	+0,02	+2,1

Модель факторного аналізу чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) ТОВ «XXX»:

$$\text{ЧД} = \text{М} \times \text{РВ}. \quad (3.1)$$

За даними табл. 3.2 проводиться розрахунок умовного значення результативного показника, тис. грн:

$$\text{ЧД}_{\text{ум}} = \text{М}_1 \times \text{РВ}_0 \quad (3.2)$$

$$\text{ЧД}_{\text{ум}} = 576127 \times 0,97 = 558843,2.$$

Загальна зміна (+;-) чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) ТОВ «XXX», тис. грн:

$$\Delta \text{ЧД} = \text{ЧД}_1 - \text{ЧД}_0 \quad (3.3)$$

$$\Delta \text{ЧД} = 571750 - 340772 = +230978.$$

у тому числі за рахунок факторів:

1. Середньорічної вартості майна:

$$\Delta \text{ЧД}_\text{М} = \text{ЧД}_{\text{ум}} - \text{ЧД}_0 \quad (3.4)$$

$$\Delta \text{ЧД}_\text{М} = 558843,2 - 340772 = 218071,2$$

2. Ресурсовіддачі:

$$\Delta \text{ЧД}_\text{РВ} = \text{ЧД}_1 - \text{ЧД}_{\text{ум}} \quad (3.5)$$

$$\Delta \text{ЧД}_\text{РВ} = 571750 - 558843,2 = +12906,8.$$

Перевірка розрахунку:

$$\Delta \text{ЧД} = \Delta \text{ЧДм} + \Delta \text{ЧДрв} \quad (3.6)$$

$$\Delta \text{ЧД} = 218071,2 + 12906,8 = +230978$$

Факторний аналіз чистого доходу ТОВ «XXX» показав, що за рахунок зростання середньорічної вартості майна підприємства у 2021 році порівняно з 2019 роком на 224 млн. 391,5 тис. грн, або на 63,8 %, чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) збільшився на 218 млн. 71,2 тис. грн; за рахунок підвищення ресурсовіддачі на 0,02 пункти, або на 2,1 %, чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) збільшився на 12 млн. 906,8 тис. грн. Перевірка підтвердила правильність розрахунку.

Таблиця 3.3

Вихідна інформація для факторного аналізу чистого доходу (виручки) від реалізації продукції ТОВ «XXX» за 2019, 2021 рр.

Показник	Роки			Відхилення 2021 р. до 2019 р.	
	2019	2020	2021	абсолютне	відносне, %
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, товарів, робіт та послуг, тис. грн	340772	377964	571750	+230978	+67,8
Середньорічна вартість оборотних активів, тис. грн	200812,5	270186,5	378188,5	+177376	+88,3
Коефіцієнт обертання оборотних коштів	1,697	1,399	1,512	-0,185	x
Тривалість одного обороту оборотних активів, днів	212	257	238	+26	+12,3

Модель факторного аналізу чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) ТОВ «XXX»:

$$\text{ЧД} = \text{ОА} \times \text{Коб.} \quad (3.7)$$

За даними табл. 3.3 проводиться розрахунок умовного значення результативного показника, тис. грн:

$$\text{ЧД}_{\text{ум}} = \text{ОА}_1 \times \text{Коб}_0. \quad (3.8)$$

$$\text{ЧД}_{\text{ум}} = 378188,5 \times 1,697 = +641785,9.$$

Загальна зміна (+;-) чистого доходу (виручки) від реалізації продукції

(товарів, робіт, послуг), тис. грн:

$$\Delta \text{ЧД} = \text{ЧД}_1 - \text{ЧД}_0 \quad (3.9)$$

$$\Delta \text{ЧД} = 571750 - 340772 = +230978$$

у тому числі за рахунок факторів:

1. Середньорічної вартості оборотних активів:

$$\Delta \text{ЧДоа} = \text{ЧД}_{\text{ум}} - \text{ЧД}_0. \quad (3.10)$$

$$\Delta \text{ЧДоа} = 641785,9 - 340772 = +301013,9$$

2. Коефіцієнта обертання оборотних активів:

$$\Delta \text{ЧДко} = \text{ЧД}_1 - \text{ЧД}_{\text{ум}}. \quad (3.11)$$

$$\Delta \text{ЧДко} = 571750 - 641785,9 = -70035,9$$

Перевірка розрахунку:

$$\Delta \text{ЧД} = \Delta \text{ЧДм} + \Delta \text{ЧДрв}. \quad (3.12)$$

$$\Delta \text{ЧД} = 301013,9 - 70035,9 = +230978$$

Факторний аналіз чистого доходу ТОВ «XXX» показав, що за рахунок підвищення середньорічної вартості оборотних активів підприємства у 2021 році порівняно з 2019 роком на 177 млн. 376 тис. грн, або на 88,3 %, сума чистого доходу (виручки) від реалізації продукції зросла на 301 млн. 13,9 тис. грн; за рахунок зменшення коефіцієнта обертання оборотних активів на 0,185 пункти, сума чистого доходу (виручки) від реалізації продукції зменшилася на 70 млн. 35,9 тис. грн. Перевірка підтвердила правильність розрахунку. Використавши дані ф. № 2 Звіт про фінансові результати проаналізуємо у табл. 3.5 динаміку та структуру витрат та відрахувань ТОВ «XXX».

Аналіз витрат ТОВ «XXX» показав, що у 2021 р. порівняно з 2019 р. їх сума збільшилась на 141 млн. 681 тис. грн або на 49,9 %. Зросла сума собівартості реалізації продукції (товарів, робіт та послуг) на 107 млн. 973 тис. грн, або на 54,7 %. Збільшилась сума адміністративних витрат на 4 млн. 160 тис. грн, або на 33,3 %, витрат на збут на 4 млн. 553 тис. грн, або на 33,5 %. Сума інших операційних витрат зросла на 2 млн. 487 тис. грн, або на 6 %.

До суми операційний витрат ТОВ «XXX» у 2021 році включено: витрати

на купівлю-продаж інвалюти – 765 тис. грн, собівартість реалізованих виробничих запасів – 3 млн 712 тис. грн, втрати від операційної курсової різниці – 36 млн 173 тис. грн, визнані штрафи, пені, неустойки – 5 тис. грн, лікарняні за рахунок підприємства – 911 тис. грн, матеріальні допомоги, подарунки – 1 млн 423 тис. грн, нарахування ЄСВ – 58 тис. грн, ПДВ, нарахований за перевищення бази оподаткування над фактичною ціною постачання – 153 тис. грн, невиробниче використання матеріалів – 371 тис. грн, амортизація невиробничих основних засобів – 91 тис. грн, списання податкового кредиту з ПДВ – 3 тис. грн.

Таблиця 3.4

Динаміка та структура витрат і відрахувань**ТОВ «XXX» за 2019 - 2021 рр.**

Види витрат і відрахувань	2019 р.		2020 р.		2021 р.		Відхилення (+;-) 2021 р. до 2019 р.	
	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн.	у % до під- сумку	суми, тис. грн	у %
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	197510	69,6	220746	73,1	305483	71,8	+107973	+54,7
Адміністративні витрати	12501	4,4	12940	4,3	16661	3,9	+4160	+33,3
Витрати на збут	13571	4,8	13739	4,5	18124	4,3	+4553	+33,5
Інші операційні витрати	41178	14,5	28288	9,4	43665	10,3	+2487	+6,0
Фінансові витрати	514	0,2	112	0,0	757	0,2	+243	+47,3
Інші витрати	242	0,1	556	0,2	110	0,0	-132	-54,5
Втрати з податку на прибуток	18332	6,5	25661	8,5	40729	9,6	+22397	У 2,2 р.
Усього витрат	283848	100,0	302042	100,0	425529	100,0	+141681	+49,9

Також відмічено зростання по сумі втрат від фінансової діяльності на 243 тис. грн, або на 47,3 %, у 2021 році фінансові витрати включають дисконтування довгострокової дебіторської заборгованості. Знизилася сума втрат від інвестиційної діяльності на 132 тис. грн або на 54,5 % та сума витрат з податку на прибуток на 22 млн. 397 тис. грн, або у 2,2 рази. Доходи і витрати є

фактороутворюючими у формуванні фінансового результату. Проведений аналіз показав, як позитивні тенденції, так і негативні тенденції щодо цих показників. Наступним етапом є аналіз фінансових результатів діяльності досліджуваного підприємства – ТОВ «XXX». Метою є визначення повноти та якості їх отримання, оцінку динаміки абсолютних і відносних показників, частки впливу окремих факторів на зміну прибутку і рентабельності, виявити та оцінити можливі резерви їх зростання. Отже, за даними фінансової звітності, а саме «Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід проаналізуємо структуру і динаміку фінансових результатів його діяльності (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

**Формування, структура та динаміка фінансових результатів
ТОВ «XXX» за 2019 – 2021 рр.**

Показники	2019 р.		2020 р.		2021 р.		Відхи- лення 2021 р у % до 2019 р.
	сума, тис. грн	питом а вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис.грн	питома вага, %	
1	2	3	4	5	6	7	8
Чистий дохід від реалізації послуг)	340772	x	377964	x	571750	x	167,8
Операційні витрати, у тому числі:	264760	100,0	275713	100,0	383933	100,0	145,0
а) собівартість реалізованих послуг	197510	74,6	220746	80,1	305483	79,6	154,7
б) адміністративні витрати	12501	4,7	12940	4,7	16661	4,3	133,3
В) витрати на збут	13571	5,1	13739	5,0	18124	4,7	133,5
г) інші операційні витрати	41178	15,6	28288	10,3	43665	11,4	106,0
Валовий прибуток («-» збиток)	143262	x	157218	x	266267	X	185,9
У % до чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	X	42,0	x	41,6	x	46,6	X
Інші операційні доходи	15595	x	33812	x	32123	x	206,0
Фінансовий результат від операційної діяльності	91607	x	136063	x	219940	x	240,1
Фінансові та інвестиційні доходи	19231	x	18878	x	29354	x	152,6
Фінансові та	756	x	668	x	867	x	114,7

інвестиційні витрати							
----------------------	--	--	--	--	--	--	--

Продовж. табл. 3.5

1	2	3	4	5	6	7	8
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	110082	х	152455	х	247504	Х	224,8
Витрати з податку на прибуток	18332	х	25661	х	40729	х	222,2
Чистий фінансовий результат	91750	х	126794	х	206775	х	225,4
У % до чистого доходу від реалізації	х	26,9	х	33,5	х	36,2	х
У % до валового прибутку	х	64,0	х	80,6	х	77,7	х

За даними табл. 3.5 у звітному році порівняно з базовим чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) збільшився у 2,7 рази. Випереджальне зростання чистого доходу порівняно зі зростанням собівартості реалізованої продукції (у 2,5 рази) зумовило збільшення валового прибутку у 2,9 рази. Частка валового прибутку в чистому доході підвищилася з 42,0 до 46,6 %.

У структурі операційних витрат частка собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) збільшилася з 74,6 до 79,6 %. За іншими їх видами спостерігається зниження частки: адміністративних витрат з 4,7 % до 4,3 %, витрат на збут з 5,1 % до 4,7 %, інших операційних витрат з 15,6 % до 11,4 %.

Прибуток від операційної діяльності збільшився у 3,4 рази, а прибуток до оподаткування – у 3,2 рази. Це пов'язано з випереджаючим збільшенням суми фінансових та інвестиційних доходів (у 2,5 рази) порівняно з відповідними витратами (у 2,1 рази). Прибуток від фінансової та інвестиційної діяльності зріс на 8 млн 500 грн.

У зв'язку з тим, що підприємство сплачує податок на прибуток, чистий прибуток ТОВ «ХХХ» зріс у 2021 році порівняно з 2019 роком у 3,3 рази. У базовому році частка чистого прибутку в чистому доході від реалізації продукції становила 26,9 %, у валовому прибутку – 64 %. У звітному році

частка чистого прибутку ТОВ «XXX» у чистому доході склала 36,2 %, у валовому прибутку – 77,7 %.

Таким чином, у цілому спостерігається позитивна динаміка показників фінансових результатів діяльності ТОВ «XXX».

Аналіз майна ТОВ «XXX» за 2019 – 2021 рр. починається з аналізу складу, структури та динаміки загального капіталу (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

**Динаміка та структура майна ТОВ «XXX» за 2019 - 2021 рр.
(станом на кінець року)**

Види активів	2019 р.		2020 р.		2021 р.		Відхилення (+;-) 2021 р. до 2019 р	
	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	суми, тис. грн	у %
Майно – всього	382941	100,0	481871	100,0	670383	100,0	+287442	+75,1
1. Необоротні активи	150595	39,3	173844	36,1	222033	33,1	+71438	+47,4
1.1. Основні засоби	79904	20,9	110754	23,0	152948	22,8	+73044	+91,4
2. Оборотні активи	232346	60,7	308027	63,9	448350	66,9	+216004	+93,0
2.1. Запаси	88837	23,2	81770	17,0	137424	20,5	+48587	+54,7
2.1.1. Виробничі запаси	40820	10,7	47079	9,8	83303	12,4	+42483	У 2 р.
2.1.2. Незавершене виробництво	2034	0,5	4296	0,9	6796	1,0	+4762	У 3,3 р.
2.1.3. Готова продукція та товари	45983	12,0	30395	6,3	47325	7,1	+1342	+2,9
2.2. Поточна дебіторська заборгованість	70465	18,4	96135	20,0	142637	21,3	+72172	У 2 р.
2.3. Грошові кошти	72959	19,1	130031	27,0	167993	25,1	+95034	У 2,3 р.
2.4. Витрати майбутніх періодів	57	0,0	52	0,0	56	0,0	-1	-1,8
2.5 Інші оборотні активи	28	0,0	39	0,0	240	0,0	+212	У 8,6 р.

Аналіз майнового стану показав, що у 2021 році вартість майна ТОВ «XXX» порівняно з 2019 роком зросла на 287 млн. 442 тис. грн або на 75,1 %. Вартість необоротних активів, яка представлена основними засобами,

збільшилась на 71 млн. 438 тис. грн, або на 47,4 %.

Вартість оборотних активів ТОВ «XXX» збільшилась у 2021 році порівняно з 2019 роком на 216 млн. 4 тис. грн, або на 93 %. Зростання відмічено у вартості запасів на 48 млн. 587 тис. грн, або на 54,7 % які представлені виробничими запасами, незавершеним виробництвом та готовою продукцією та товарами.

Підвищення відмічено по вартості поточної дебіторської заборгованості на 72 млн. 172 тис. грн, або у 2 рази. Також зростання відмічено по вартості грошових коштів та поточних фінансових інвестицій на 95 млн. 34 тис. грн, або 2,3 рази. Вартість інших оборотних активів збільшилась на 212 тис. грн, або у 8,6 рази. Зменшилась вартість витрат майбутніх періодів на 1 тис. грн або на 1,8 %.

У структурі майна ТОВ «XXX» за 2019-2021 рр. переважає питома вага оборотних активів – 60,7 %, 63,9 % та 66,9 %.

Динаміка та структура джерел формування капіталу ТОВ «XXX» відображено у табл. 3.7.

Таблиця 3.7

**Динаміка та структура джерел формування капіталу
ТОВ «XXX» за 2019 – 2021 рр. (станом на кінець року)**

Види пасивів	2019 р.		2020 р.		2021 р.		Відхилення (+;-) 2021 р. до 2019 р	
	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	суми, тис. грн	у %
Капітал – всього	382941	100,0	481871	100,0	670383	100	+287442	+75,1
1. Власний капітал	363212	94,8	460006	95,5	636781	95,0	+273569	+75,3
1.1. Зареєстрований (пайовий) капітал	30	0,0	30	0,0	30	0,0	X	X
1.2. Нерозподілений прибуток	362705	94,7	459499	95,4	636274	94,9	+273569	+75,4
2. Зобов'язання і забезпечення	19729	5,2	21865	4,5	33602	5,0	+13873	+70,3
2.1. Поточні зобов'язання і забезпечення	19729	5,2	21865	4,5	33602	5,0	+13873	+70,3

2.1.1. Поточна кредиторська заборгованість	13442	3,5	15019	3,1	25543	3,8	+12101	+90,0
--	-------	-----	-------	-----	-------	-----	--------	-------

Аналіз даних табл. 3.7 показав, що загальна сума капіталу досліджуваного підприємства у 2021 р. збільшилась порівняно з 2019 р. на 287 млн. 569 тис. грн або на 75,3 %, за рахунок зареєстрованого капіталу та нерозподіленого прибутку.

Сума зобов'язань та забезпечень ТОВ «XXX» у 2021 році порівняно з 2019 роком збільшилась на 13 млн. 873 тис. грн, або на 70,3 % за рахунок суми поточних зобов'язань та забезпечень, які представлені поточною кредиторською заборгованістю.

У структурі пасивів ТОВ «XXX» протягом 2019 – 2021 рр. переважає питома вага власного капіталу підприємства – 94,8 %, 95,5 % та 95 %.

Показники ліквідності і платоспроможності застосовуються для оцінки спроможності підприємства виконувати свої короткострокові зобов'язання.

Показники ліквідності та платоспроможності можна узагальнити у дві групи: основні та допоміжні показники. Для розрахунку показників використовуються дані «Балансу (Звіту про фінансовий стан)» підприємств.

Основні показники включають коефіцієнт загальної ліквідності (покриття); коефіцієнт швидкої ліквідності; коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможності). Порядок їх розрахунку представимо далі.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності розраховують як відношення суми грошових коштів та фінансових інвестицій (рядок 1160 + 1165) до суми поточних зобов'язань та забезпечень (рядок 1695). Нормативне значення показника $\geq 0,2$.

Коефіцієнт швидкої ліквідності - це відношення суми грошових коштів, фінансових інвестицій, поточної дебіторської заборгованості (рядки 1125 по 1190, включаючи додаткові рядки 1115, 1120, 1140, 1145, 1180) до суми поточних зобов'язань та забезпечень (рядок 1695). Нормативне значення показника $\geq 0,7$.

Коефіцієнт загальної ліквідності трактують як відношення вартості

оборотних активів (рядок 1195) до суми поточних зобов'язань та забезпечень (рядок 1695). Нормативне значення показника $\geq 1,0$.

Відповідність показників ліквідності та платоспроможності нормативним значенням та їх збільшення свідчить про покращення фінансового стану досліджуваних підприємств.

Показники оцінки ліквідності та платоспроможності ТОВ «XXX» за 2019 – 2021 рр. проаналізовано у табл. 3.8.

Таблиця 3.8

**Показники оцінки ліквідності та платоспроможності
ТОВ «XXX» за 2019 – 2021 рр.**

Показники	Норматив- не значення	Роки			Відхилення (+;-) 2021 р. до 2019 р.
		2019	2020	2021	
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$>0,2$	3,698	5,947	4,999	+1,301
Проміжний коефіцієнт покриття	$>0,7$	7,271	10,346	9,252	+1,980
Загальний коефіцієнт покриття	$\geq 1,5$	11,777	14,088	13,343	+1,566
Коефіцієнт платоспроможності	$\geq 0,1$	3,698	5,947	4,999	+1,301
Коефіцієнт критичної ліквідності	$\geq 0,8$	9,605	11,738	10,662	+1,057

Станом на 2021 рік коефіцієнт абсолютної ліквідності є вище нормативного на 4,799 пункти, тобто використавши грошові кошти підприємства мало змогу погасити поточні зобов'язання (на 1 грн поточних зобов'язань припадало 4,99 грн грошових коштів).

Проміжний коефіцієнт покриття є вище нормативного у 2021 році на 8,552 пункти. Розрахований показник показав, що відповідно на 1 грн поточних зобов'язань припадало відповідно до 2021 року 9,25 грн (при нормативі $\geq 0,7$).

Загальний коефіцієнт покриття є вище нормативного протягом 2021 року. На 1 грн. поточних зобов'язань у 2021 р. припадає 13,34 грн оборотних активів підприємства (при нормативі $\geq 1,5$).

Оскільки платоспроможність підприємства відображається в

коефіцієнтах, за допомогою способу ланцюгових підстановок визначимо вплив факторів на зміну коефіцієнта загальної ліквідності ТОВ «XXX» (табл. 3.9).

Таблиця 3.9

Вихідна інформація для факторного аналізу коефіцієнта загальної ліквідності ТОВ «XXX» за 2019, 2021 рр.

Показники	Умовні позначення	Роки		Відхилення (+;-) 2021 р. до 2019 р.	
		2019	2021	абсолютне	відносне, %
1. Оборотні активи, тис. грн	ОА	232346	448350	+216004	+93,0
2. Поточні зобов'язання, тис. грн	ПЗ	13442	25543	+12101	+90,0
3. Коефіцієнт загальної ліквідності	КЗЛ	17,285	17,553	+0,268	x

Модель факторного аналізу коефіцієнта загальної ліквідності:

$$КЗЛ = \frac{ОА}{ПЗ} \quad (3.13)$$

За даними табл. 3.9 проводиться розрахунок умовного значення коефіцієнта загальної ліквідності:

$$КЗЛ_{ум} = \frac{ОА_1}{ПЗ_0} \quad (3.14)$$

$$КЗЛ_{ум} = 448350/13442=33,35$$

Загальна зміна (+;-) коефіцієнта загальної ліквідності ТОВ «XXX»:

$$\Delta КЗЛ = КЗЛ_1 - КЗЛ_0. \quad (3.15)$$

$$\Delta КЗЛ = 17,553 - 17,285 = +0,268.$$

у тому числі за рахунок факторів:

1. Оборотних активів:

$$\Delta КЗЛ_{оа} = КЗЛ_{ум} - КЗЛ_0. \quad (3.16)$$

$$\Delta КЗЛ_{оа} = 33,350 - 17,285 = +16,065 .$$

2. Поточних зобов'язань:

$$\Delta КЗЛ_{пз} = КЗЛ_1 - КЗЛ_{ум} \quad (3.17)$$

$$\Delta КЗЛ_{пз} = 17,553 - 33,350 = -15,797.$$

Перевірка розрахунку:

$$\Delta KЗЛ = \Delta KЗЛ_{oa} + \Delta KЗЛ_{пз} \quad (3.18)$$

$$\Delta KЗЛ = 16,065 - 15,797 = +0,268.$$

Отже, коефіцієнт загальної ліквідності ТОВ «XXX» у 2021 році порівняно з 2019 роком збільшився на 0,268 пункти, в тому числі за рахунок зростання вартості оборотних активів на 216 млн. 4 тис. грн, або на 93 %, коефіцієнт збільшився на 16,065 пункти, за рахунок збільшення суми поточних зобов'язань на 12 млн. 101 тис. грн, або на 90 %. Перевірка підтвердила правильність розрахунків.

3.2. Аналіз наявності та руху та основних засобів

Обов'язковою ресурсною складовою виробничого потенціалу, як відомо, є засоби праці, недостатня забезпеченість якими та їх незадовільний технічний стан суттєво впливають на конкурентоспроможність товарів та послуг, що виробляються.

Аналіз руху та стану основних засобів підприємства, повинен забезпечити виконання наступних завдань:

1. Визначити забезпеченість структурних підрозділів ТОВ «XXX» основними засобами.
2. Відповідність структури та технічного рівня основних засобів ТОВ «XXX» виробничим потребам.
3. Визначення ефективності використання основних засобів ТОВ «XXX».
5. Пошук резервів підвищення ефективності використання основних засобів ТОВ «XXX».
6. Обґрунтування оптимальності управлінських рішень (контролю) та сприяння успішної їх реалізації.
7. Систематичний контроль за виробничим процесом і персоналом підприємства.

Структура організаційно-інформаційної моделі аналізу основних засобів

наведена на рис. 3.1.

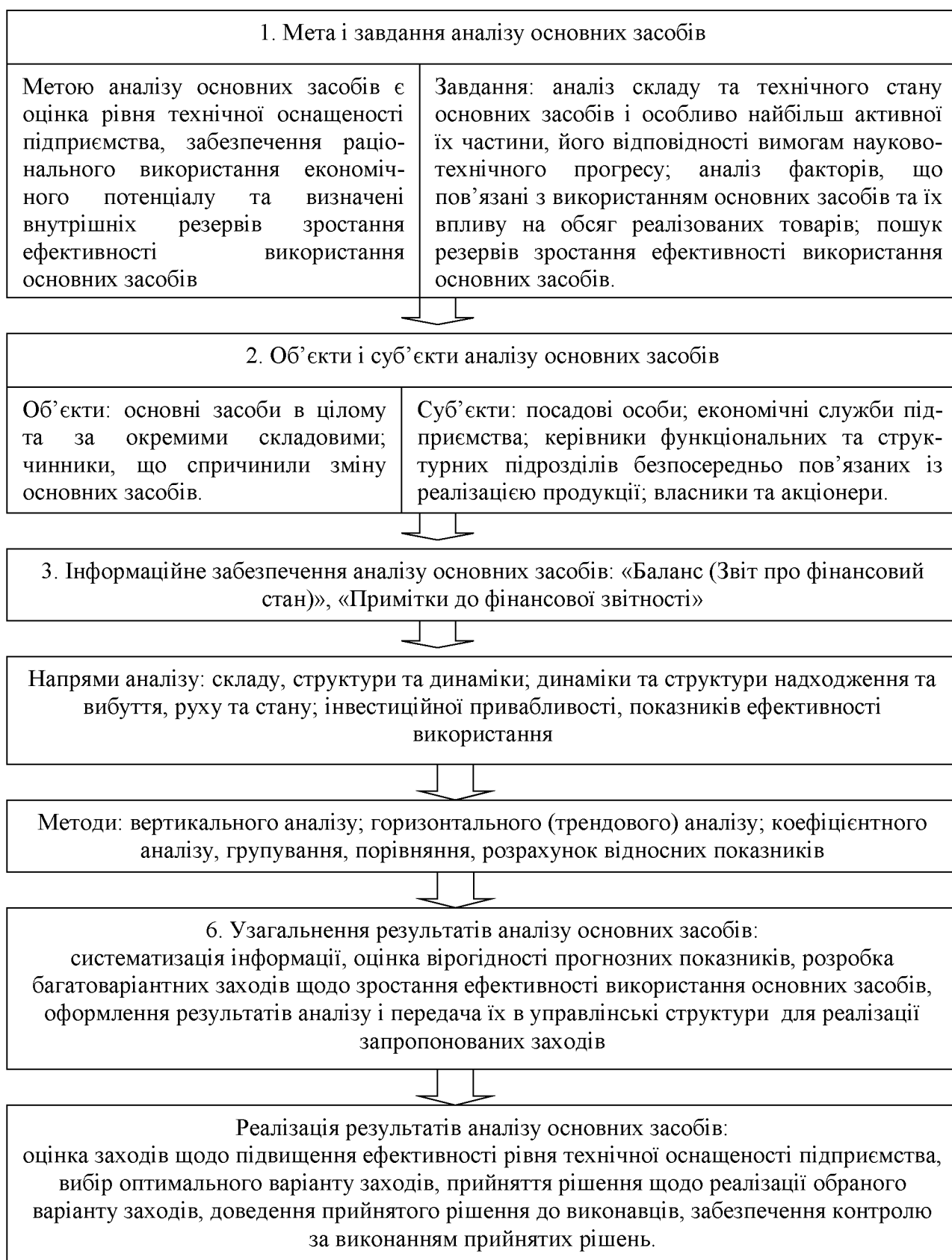

Рис. 3.1. Загальні теоретичні основи аналізу основних засобів підприємства

Динаміку та структуру необоротних активів ТОВ «XXX» за 2019 – 2021 рр. проаналізовано у табл. 3.10.

Таблиця 3.10

**Динаміка та структура необоротних активів ТОВ «XXX»
за 2019 – 2021 рр. (станом на кінець року)**

Вид необоротних активів	2019 р.		2020 р.		2021 р.		Зміни 2021 р. до 2019 р. (+;-)		
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	пито- мої ваги, пп	у %
1. Немате- ріальні активи	1017	0,6	1170	0,8	1330	0,5	+313	-0,1	+30,8
2. Незавершені капітальні інвестиції	19242	12,8	7853	4,5	6215	2,8	-13028	-10,0	-67,7
3. Основні засоби	79904	53,1	110754	63,7	152948	68,9	+73044	+15,8	+91,4
4. Довгостро- кові фінансові інвестиції	44727	29,7	48739	28,0	53476	24,1	+8749	-5,6	+19,6
5. Довгостро- кова дебіторська заборгованість	2012	1,3	1635	0,9	4371	2,0	+2359	+0,7	У 2,2 р.
6. Відстрочені податкові активи	3693	2,5	3693	2,1	3693	1,7	х	-0,8	Х
Всього	150595	100	173844	100	222033	100	+71438	Х	+47,4

Отже, за даними табл. 3.10 вартість необоротних активів завантаженості за збільшилася на 71 млн. 438 тис. грн або на 47,4 % за рахунок вартості основних засобів, що зросли на 73 млн. 44 тис. грн, або на 91,4 %.

Зросла сума нематеріальних активів на 313 тис. грн або на 30,8 %.

Окрім того, у ТОВ «XXX» обліковано незавершені капітальні інвестиції, їх сума у 2021 р. порівняно з 2019 р. зменшилась на 13 млн. 28 тис. грн, або на 67,7 %.

Зростання також відмічено по вартості довгострокових фінансових інвестицій та довгострокової дебіторської заборгованості на 8 млн. 749 тис. грн або на 19,6 % та 2 млн. 359 тис. грн, або у 2,2 рази.

У структурі необоротних активів ТОВ «XXX» протягом досліджуваних

років переважає частка основних засобів, на кінець 2021 р. (рис. 3.2) вона склала 68,9 %, що на 15,8 пункти більше порівняно з 2019 роком.

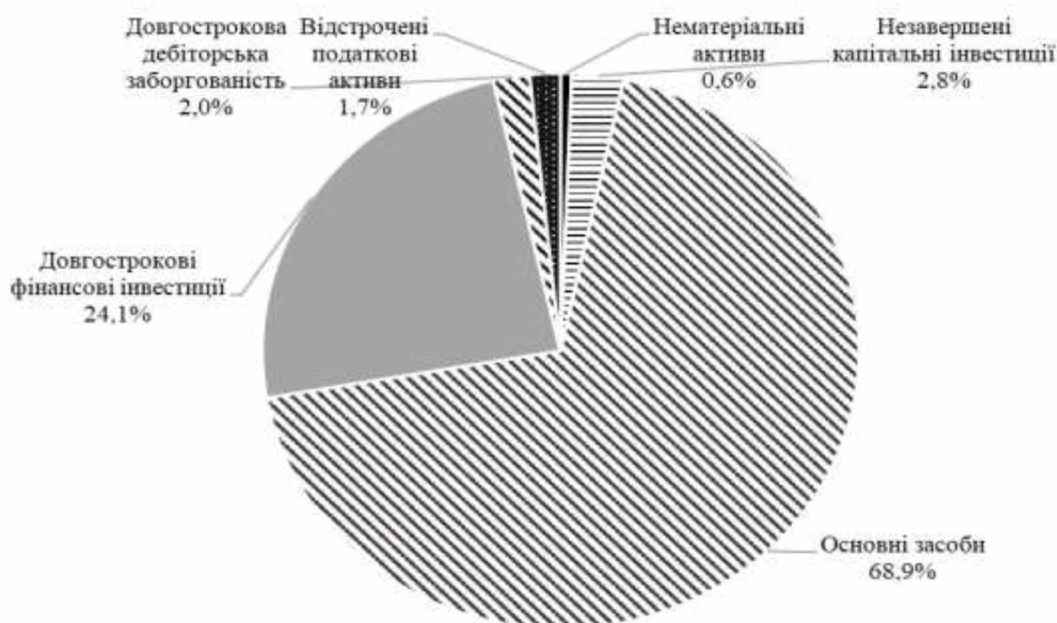

Рис. 3.2. Структура необоротних активів ТОВ «XXX»
станом на кінець 2021 р., %

Проаналізуємо динаміку та структуру основних засобів ТОВ «XXX», використавши дані розділу II «Основні засоби» Приміток до фінансової звітності (табл. 3.11).

За даними табл. 3.11 первісна вартість основних засобів ТОВ «XXX» збільшилася у 2021 р. порівняно з 2019 р. на 104 млн. 884 тис. грн, або на 74,6 % за рахунок наступних складових: вартості будинків та споруд на 33 млн. 718 тис. грн, або на 76,6 %, машин та обладнання на 63 млн. 113 тис. грн, або на 75,9 %, інструментів, приладів та інвентарю на 823 тис. грн, або на 22,6 %, транспортних засобів на 4 млн. 116 тис. грн, або на 64,7 %.

Також збільшення відмічено по вартості інших основних засобів та інших необоротних матеріальних активах на 287 тис. грн або у 2 рази та 2 млн. 836 тис. грн, або на 99,2 %.

Не змінилась вартість бібліотечних фондів (12 тис. грн). Зменшення

зазнала вартість багаторічних насаджень на 7 тис. грн, або на 53,8 %.

Таблиця 3.11

Динаміка та структура основних засобів (за первісною вартістю)

ТОВ «XXX» за 2019 – 2021 рр.

Вид основних засобів	2019 р.		2020 р.		2021 р.		Зміни 2021 р. до 2019 р. (+;-)		
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	пит. ваги, пунктів	у %
1. Земельні ділянки	301	0,2	301	0,1	301	0,1	x	-0,1	X
2. Будинки та споруди	44004	31,3	61620	33,3	77722	31,7	+33718	+0,4	+76,6
3. Машини та обладнання	83186	59,1	105819	57,2	146299	59,6	+63113	+0,5	+75,9
4. Транспортні засоби	6360	4,5	9537	5,2	10476	4,3	+4116	-0,2	+64,7
5. Інструменти, прилади, інвентар	3649	2,6	3835	2,1	4472	1,8	+823	-0,6	+22,6
6. Багаторічні насадження	13	0,0	4	0,0	4	0,0	-7	x	-53,8
7. Інші основні засоби	282	0,2	405	0,2	569	0,2	+287	X	У 2 р.
8. Бібліотечні фонди	12	0,0	12	0,0	12	0,0	x	X	X
9. Інші необоротні матеріальні активи	2859	2,0	3572	1,9	5695	2,3	+2836	+0,3	+99,2
Всього	140666	100	185105	100	245550	100	+104884	x	+74,6

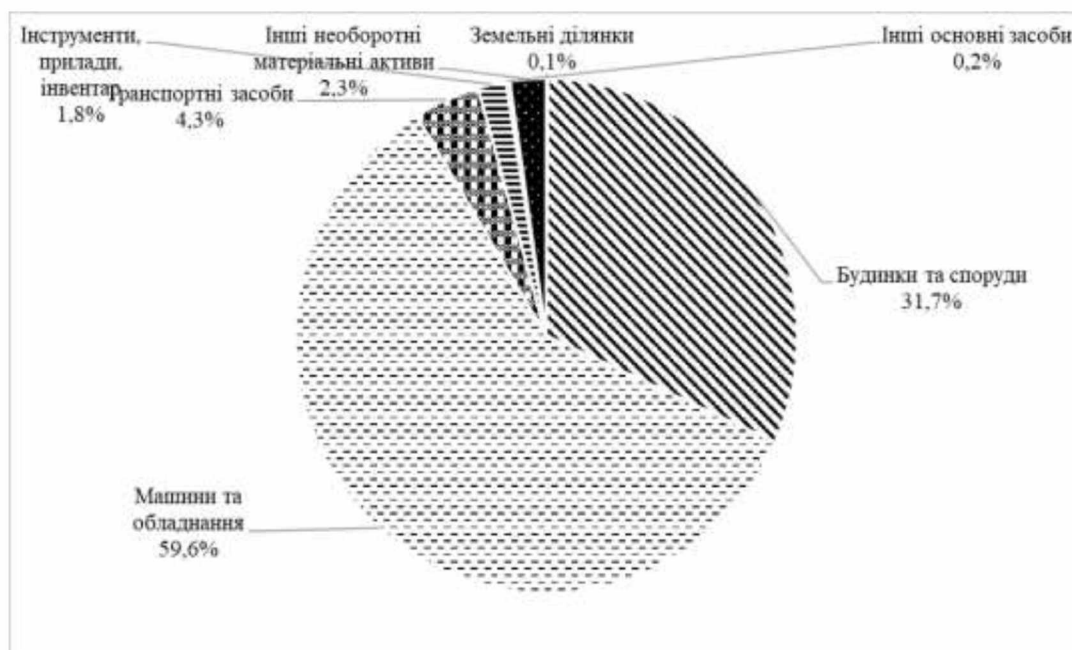

Рис. 3.3. Структура основних засобів ТОВ «XXX» за 2021 р., %

У структурі основних засобів протягом досліджуваних років переважає частка машин та обладнання, на кінець 2021 р. (рис. 3.3) склала 59,6 %, що на 0,5 пункти більше порівняно з 2019 роком. Позитивним є те, що у структурі переважає активна частка основних засобів.

Використавши дані форми 5 «Примітки до фінансової звітності» ТОВ «XXX», проаналізуємо динаміку та структуру надходження та вибуття основних засобів (табл. 3.12).

Таблиця 3.12

**Динаміка та структура надходження та вибуття основних засобів
ТОВ «XXX» за 2019, 2021 рр.**

Вид основних засобів	2019 р.		2021 р.		Зміни 2021 р. до 2019 р. (+;-)		
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	питомої ваги, пунктів	у %
Надходження							
Будинки, споруди та передавальні пристрої	5947	23,7	16102	25,5	+10155	+1,8	У 2,7 р.
Машини та обладнання	17655	70,4	42862	67,8	+25207	-2,6	У 2,4 р.
Транспортні засоби	4	0,0	985	1,6	+981	+1,6	У 246,3 р.
Інструменти, прилади, інвентар (меблі)	862	3,4	816	1,3	-46	-2,1	-5,3
Інші основні засоби	109	0,4	184	0,2	+75	-0,2	+68,8
Інші необоротні матеріальні активи	516	2,1	2245	3,6	+1729	+1,5	У 4,4 р.
Всього	25093	100	63194	100	+38101	X	У 2,5 р.
Вибуття							
Будинки, споруди та передавальні пристрої	22	2,6	-	-	-22	x	-100
Машини та обладнання	729	87,2	2382	86,6	+1688	-0,6	У 3,4 р.
Транспортні засоби	-	-	46	2,4	+46	X	X
Інструменти, прилади, інвентар	71	8,5	179	6,5	+108	-2,0	У 2,5 р.
Інші необоротні матеріальні активи	14	1,7	122	4,4	+108	+2,7	У 8,7 р.
Всього	836	100	2749	100	+1913	X	У 3,3 р.

Отже, за досліджуваний період, вартість основних засобів ТОВ «XXX», що надійшли на підприємство збільшилась у 2021 р. порівняно з 2019 р. на 38 млн. 101 тис. грн або у 2,5 рази за рахунок вартості всіх

складових.

У структурі надходження основних засобів ТОВ «XXX» у 2019 - 2021 рр. переважає частка машин та обладнання – 70,4 % та 67,8 %. Щодо вибуття основних засобів, то у 2021 р. сума зросла на 1 млн. 913 тис. грн, або у 3,3 рази.

У структурі вибуття основних засобів ТОВ «XXX» за досліджуваний період переважає частка машин та обладнання – 87,2 % та 86,6 %. Оскільки сума надходжень більше, ніж вибуття, то можна говорити про позитивну тенденцію оновлення матеріально-технічної бази ТОВ «XXX».

Складність оцінки руху та інтенсивності використання основних засобів зумовлюється багатоаспектністю показників, використання яких є доцільним для проведення такого аналізу.

Відповідно до засад системності та комплексності здійснено спробу коректного розмежування та виділення відповідних блоків показників щодо оцінювання ефективності використання основних засобів:

1. Показники ефективності відтворення основних засобів:

а) оцінка оновлення основних засобів – коефіцієнти: оновлення, вибуття і ліквідації, приросту, інтенсивності оновлення;

б) оцінка технічного стану основних засобів – коефіцієнти: зношеності, придатності, середній термін експлуатації, співвідношення.

2. Показники ефективності використання основних засобів:

а) узагальнюючі показники: фондівдача, фондомісткість продукції, фондоозброєність праці, рентабельність основних засобів;

б) оцінка використання активної частини основних засобів - коефіцієнти: екстенсивного використання устаткування, інтенсивного використання устаткування, середній термін експлуатації, співвідношення.

Зміна обсягу та структури основних засобів обумовлена їх рухом – надходженням та вибуттям. Для аналізу інтенсивності руху основних засобів використовують такі показники:

- коефіцієнт оновлення, який розраховується відношенням вартості основних фондів, що надійшли на підприємство за звітний період, до первісної

вартості засобів праці на кінець періоду;

- коефіцієнт вибуття, який розраховується відношенням вартості основних фондів, що вибули за звітний період, до первісної вартості засобів праці на початку звітного періоду;

- коефіцієнт приросту, який розраховується відношенням різниці надходження і вибуття основних засобів до первісної вартості на початок року.

У табл. 3.13 проведемо аналіз наявності, руху та стану основних засобів ТОВ «XXX», використавши дані розділу I «Основні засоби» ф. № 5 «Примітки до фінансової звітності».

Таблиця 3.13

Показники руху основних засобів ТОВ «XXX» за 2019, 2021 рр.

Показники	2019 р.	2021 р.	Відхилення 2021 р. до 2019 р.(+;-)	
			абсолютне	відносне, %
Вихідна інформація, тис. грн				
Вартість основних засобів на початок року	116409	185105	+68696	+59,0
Надійшло за рік	25093	63194	+38101	У 2,5 р.
Вибуло за рік	836	2749	+1913	У 3,3 р.
Вартість основних засобів на кінець року	140666	245550	+104884	+74,6
Показники руху основних засобів				
Річний приріст, тис. грн.	24257	60445	+36188	У 2,5 р.
Коефіцієнт вибуття	0,718	1,485	+0,767	х
Коефіцієнт надходження	17,839	25,736	+7,897	х
Коефіцієнт приросту	0,208	0,327	+0,119	х

Аналіз даних табл. 3.13 показав, що у 2021 р. порівняно з 2019 р. вартість основних засобів ТОВ «XXX» збільшилася, як на початок періоду на 68 млн. 898 тис. грн або 59 %, так і на кінець періоду на 104 млн. 884 тис. грн, або на 31,6 %.

Враховуючи випереджаючі темпи збільшення вартості на кінець року порівняно з даними на початок року, річний приріст основних засобів ТОВ «XXX» склав у 2019 р. – 24 млн. 257 тис. грн, у 2021 р. - 60 млн. 445 тис. грн.

Вартість надходження основних засобів у 2021 р. порівняно з 2019 р. зросла на 38 млн. 101 тис. грн, або у 2,5 рази, тоді як вартість вибуття зросла на

1 млн. 913 тис. грн, або у 3,3 рази.

В результаті коефіцієнт надходження випереджає коефіцієнт вибуття: у 2021 р. – на пункти. Це свідчить про позитивну тенденцію до оновлення основних засобів підприємства.

Для характеристики технічного стану основних засобів ТОВ «XXX» важливим є аналіз коефіцієнтів спрацювання (зносу) та придатності.

Коефіцієнт зносу характеризує ту частку вартості основних засобів, що її списано на витрати виробництва в попередніх періодах, а коефіцієнт придатності частку не перенесеної на створюваний продукт вартості.

Для характеристики рівня зносу та придатності основних засобів ТОВ «XXX» використаємо дані «Балансу (Звіту про фінансовий стан)» та дані рис. 3.4.

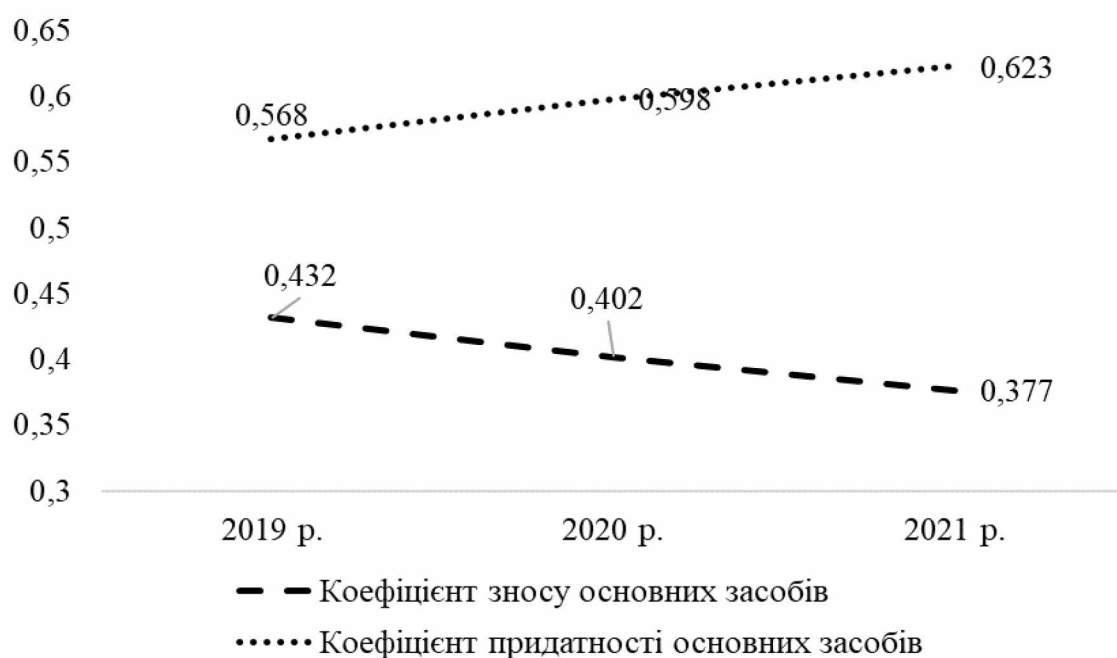

Рис. 3.4. Ілюстративне зображення динаміки коефіцієнтів зносу та придатності основних засобів ТОВ «XXX» за 2019 – 2021 р., пунктів

Аналіз показників зносу основних засобів (рис. 3.4) досліджуваного підприємства показав, що у 2021 р. порівняно з 2019 р. рівень зношеності основних засобів зменшився на 0,055 пункти.

Доцільно зазначити, що рівень придатності основних засобів

досліджуваного підприємства у 2019 р. є 0,568 пункти, у 2021 р. він зріс на 0,055 пункти і склав 62,3 %.

3.3. Аналіз функціонального стану основних засобів, ефективності їх використання та шляхи покращення забезпечення суб'єкта господарювання основними засобами

Метою ефективного використання основних засобів за умови найбільш інтенсивного їх використання є пошук резервів підвищення їх віддачі.

Ефективність використання основних засобів залежить від правильного застосування тих чи інших машин і обладнання, своєчасного ремонту, кількості виробленої продукції та багатьох інших факторів, а це в свою чергу, впливає на продуктивність праці на даному підприємстві, об'єкт випуску продукції, кінцеві результати діяльності господарюючого суб'єкту.

До показників, які характеризують ефективність використання основних засобів належать: фондівіддача; рентабельність основних засобів; прибутковість основних засобів.

Розрахуємо дані показники та проаналізуємо наведені вище показники ефективного використання засобів у ТОВ «XXX» у табл. 3.14.

Таблиця 3.14

Показники ефективності використання основних засобів

ТОВ «XXX» за 2019- 2021 рр.

Показники	Роки			Відхилення 2021 р. до 2019 р. (+;-)	
	2019	2020	2021	абсолютне	відносне, %
Фондовіддача, грн	0,4	0,5	0,5	+0,1	+25,0
Фондомісткість, грн	2,47	1,99	2,0	-0,47	-19,0
Фондоозброєність, тис. грн/осіб	33155	45577	58377	+25222	+76,1
Рентабельність основних засобів, %	137,8	137,7	161,8	+24,0	+17,4
Прибутковість основних засобів, %	114,8	114,5	135,2	+20,4	+17,8

Проаналізувавши розраховані показники, можемо сказати, що у ТОВ «XXX» за останні три роки спостерігається тенденція до підвищення фондоддачі основних засобів, а саме від 0,4 грн в 2019 р. до 0,5 грн в 2021 р. На підвищення цього показника вплинуло в першу чергу випереджаюче збільшення вартості основних засобів на кінець року (на 91,4 %) порівняно зі збільшенням вартості реалізованої продукції (на 54,7 %).

Відповідно показник фондомісткості зменшився на 0,47 пункти, тобто на 1 грн. вартості реалізованої продукції припадало у 2019 р. 2,47 грн вартості основних засобів, у 2021 р. – 2 грн.

За рахунок переважаючого збільшення вартості основних засобів (на 91,4 %) порівняно зі збільшенням середньорічної чисельності працюючих на 21 особу, або на 8,7 % показник фондоозброєності збільшилися відповідно на 25222 грн/осіб або на 76,1 %.

Показники рентабельності основних засобів мають тенденцію до підвищення із 137,8 % до 161,8 %, що пов'язано із збільшенням суми чистого прибутку у 2021 р. порівняно з 2019 р. у 2,3 рази.

Отже, показники ефективності використання основних засобів є рентабельними, що пов'язано із отриманням чистого прибутку підприємства.

Важливими показниками ефективності використання основних засобів і запасів є їх вплив на фінансовий стан підприємства.

Модель факторного аналізу загальної рентабельності (збитковості) основних засобів і запасів ТОВ «XXX»:

$$POЗЗ = \frac{ФР}{ОЗ + З} \times 100 = \frac{ФР : ЧД}{ОЗ : ЧД + З : ЧД} \times 100 = \frac{РР}{КФ + КЗ}. \quad (3.19)$$

Отже, показник загальної рентабельності (збитковості) основних засобів і запасів визначається впливом трьох факторів: рентабельність (збитковість) реалізації; коефіцієнт фондомісткості продукції; коефіцієнт завантаженості запасів.

Розрахунок впливу факторів на зміну результативного показника проводиться за допомогою способу ланцюгових підстановок ТОВ «XXX» у з

використанням інформації табл. 3.15.

Таблиця 3.15

**Вихідна інформація для факторного аналізу загальної рентабельності
(збитковості) основних засобів і запасів ТОВ «XXX»**

Показники	Умовні позначення	2019 р.	2021 р.	Відхилення (+,-)	
				абсолютне	відносне, %
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток (збиток), тис. грн	ФР	110082	247504	+137422	У 2,2 р.
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	ЧД	340772	571750	+230978	+67,8
Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн	ОЗ	73114,5	131851	+58736,5	+80,3
Середньорічна вартість запасів, тис. грн	З	86553	109597	+23044	+26,6
Загальна рентабельність (збитковість) основних засобів і запасів, %	РОЗЗ	68,9	102,5	+33,6	х
Рентабельність (збитковість) реалізації, %	РР	32,3	43,3	+11,0	х
Коефіцієнт фондомісткості продукції	КФ	0,215	0,231	+0,016	х
Коефіцієнт завантаженості запасів	КЗ	0,254	0,192	-0,062	х

За даними табл. 3.15 проводиться розрахунок умовних показників загальної рентабельності виробничих фондів ТОВ «XXX», %:

$$PO33_{ум1} = \frac{PP_1}{K\Phi_0} + K3_0 \quad (3.20)$$

$$PO33_{ум1} = 43,3/0,215 + 0,254 = 201,649$$

$$PO33_{ум2} = \frac{PP_1}{K\Phi_1} + K3_0 \quad (3.21)$$

$$PO33_{ум2} = 43,3/0,231 + 0,254 = 187,7$$

Загальна зміна (+, -) загальної рентабельності основних засобів і запасів ТОВ «XXX», пунктів:

$$\Delta PO33 = PO33_1 - PO33_0. \quad (3.22)$$

$$\Delta PBF = 102,5 - 68,9 = +33,6.$$

у тому числі за рахунок факторів:

1) рентабельності реалізації:

$$\Delta PO33_{PP} = PO33_{UM1} - PO33_0. \quad (3.23)$$

$$\Delta PO33_{PP} = 201,649 - 68,9 = +132,749,$$

2) коефіцієнта фондомісткості продукції:

$$\Delta PO33_{KF} = PO33_{UM2} - PO33_{UM1}. \quad (3.24)$$

$$\Delta PO33_{KF} = 187,7 - 201,649 = -13,949.$$

3) коефіцієнта завантаженості запасів:

$$\Delta PO33_{K3} = PO33_1 - PO33_{UM2}. \quad (3.25)$$

$$\Delta PO33_{K3} = 102,5 - 187,7 = -85,2.$$

Перевірка розрахунку:

$$\Delta PO33 = \Delta PO33_{PP} + \Delta PO33_{KF} + \Delta PO33_{K3}. \quad (3.26)$$

$$\Delta PBF = 132,749 - 13,949 - 85,2 = +33,6.$$

Загальна рентабельність основних засобів і запасів ТОВ «XXX» збільшилась з 68,9 % у 2019 р. до 102,5 % у 2021 р., тобто на 33,6 пункти, саме: за рахунок зниження коефіцієнта завантаженості запасів на 0,062 пункти, рентабельність основних засобів і запасів зменшилася на 85,2 пункти, за рахунок збільшення рентабельності реалізації на 11 %, загальна рентабельність основних засобів і запасів зросла на 132,749 пункти; за рахунок збільшення коефіцієнта фондомісткості продукції на 0,016 пункти, рентабельність основних засобів і запасів зменшилася на 13,949 пункти. Перевірка підтвердила правильність розрахунку.

Підвищення ефективності використання основних засобів у ТОВ «XXX» є актуальним питанням, оскільки вся продукції виробляється тільки з використанням спеціальних машин та обладнання.

Постійне удосконалення технологічних процесів на виробництві, оптимізація асортименту пов'язане, перш за все з інноваційним напрямом.

Зокрема, в 2021 році проведений ребрендинг основної торгівельної марки Distar. Впроваджена технологія маркування методом ультрафіолетового друку, що радикально підвищило зовнішній вигляд продукції, яка стала ще більш привабливішою на фоні високого конкурентного середовища. Використавши дані розділу XIII форми № 5 ТОВ «XXX» проаналізуємо динаміку та структуру

використання амортизаційних відрахувань – табл. 3.16.

Таблиця 3.16

**Динаміка та структура використання амортизаційних відрахувань
ТОВ «XXX» за 2019 – 2021 рр.**

Вид основних засобів	2019 р.		2020 р.		2021 р.		Зміни 2021 р. до 2019 р. (+;-)	
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	у %
Нараховано за звітний рік	11631	х	15788	х	20457	х	+8826	+75,9
Використано за рік - усього	11631	100	15788	100	18212	100	+6581	+56,6
в т.ч. на: будівництво об'єктів	-	-	-	-	3058	16,8	+3058	х
придбання (виготовлення) та поліпшення основних засобів	11631	100	15788	100	14882	81,7	+3251	+28,0
з них машини та обладнання	11631	100	15788	100	13439	73,8	+1808	+15,5
придбання (створення) нематеріальних активів	-	-	-	-	272	1,5	+272	х

Сума нарахованої амортизації ТОВ «XXX» у 2021 році порівняно з 2019 роком збільшилася на 75,9 %, використаної відповідно на 56,6 %.

Аналіз використання амортизаційних відрахувань ТОВ «XXX» показав, що у 2019 – 2020 рр. вся сума амортизаційних відрахувань використана для придбання машин і обладнання. У 2021 році 16,8 % суми амортизаційних відрахувань використано на будівництво, 73,8 % на придбання машин і обладнання, 7,9 % - на інші основні засоби, 1,5 % - на придбання нематеріальних активів.

Отже, напрями підвищення ефективності використання основних засобів вбачаємо у складанні та впровадженні щорічних планів модернізації обладнання та устаткувань, збільшенні активної частини основних засобів за рахунок капітальних вкладень; належному обслуговуванню з дотриманням умов експлуатації.

ВИСНОВКИ

У ході результатів дослідження вирішено наукове завдання, що полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних положень, розробці практичних рекомендацій щодо обліку і аналізу наявності та використання основних засобів. Результати дослідження дають змогу сформулювати наступні висновки:

1. Встановлено, що основні засоби – це такі матеріальні необоротні активи, що утримуються підприємством задля використання в господарській діяльності у процесі виробництва, реалізації та очікуваний строк корисного використання яких більше одного року

2. До складу необоротних активів входить значна кількість об'єктів обліку, що визначають собою особливості облікового відображення кожного з них. Водночас кожен об'єкт обліку основних засобів має свої особливості та регулюється своїми нормативними актами.

3. Аргументовано наближення податкової класифікації об'єктів основних засобів до їх класифікації в бухгалтерському обліку. Так, відповідно до пп. 138.3.3 ПКУ, основні засоби та інші необоротні матеріальні активи класифікуються за 16 групами, а у межах кожної із цих груп ведеться пооб'єктний облік матеріальних цінностей.

4. Систематизовано положення нормативних актів щодо обліку наявності й руху основних засобів. Встановлено, що між вітчизняними та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку з врегулювання обліку основних засобів існує низка спільних ознак. Проте у питаннях оцінки, визнання їх первісної вартості та нарахування амортизації є певні відмінності, що пояснюються рекомендаційним характером міжнародних стандартів, які не враховують національних особливостей ведення бухгалтерського обліку.

5. Синтетичний та аналітичний облік основних засобів досить складний та громіздкий, адже відображує технічну й економічну характеристику об'єктів, їх місцезнаходження, первісну оцінку і переоцінку, а також норму

амортизаційних відрахувань. У аналітичному обліку відображують усі зміни, що відбулися за час експлуатації основних засобів.

6. Обліковий процес обліку основних засобів закінчується складанням звітності. Інформація щодо наявності й руху основних засобів знайшла своє відображення у формах фінансової звітності, зокрема у формі 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»; у формі 2 «Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід)»; та формі 5 «Примітки до річної фінансової звітності».

7. Проведено діагностику фінансового-економічної діяльності ТОВ «XXX» за 2019 - 2021 рр. Станом на 2021 рік є прибутковим та рентабельним, при цьому обсяги продажу у 2021 році зросли порівняно з попередніми роками. Основні ринки збуту орієнтовані на ЗЕД. Показники аналізу фінансового стану дають змогу зробити висновки про незалежність від зовнішніх кредиторів, ліквідність та платоспроможність.

8. Аналіз функціонального стану необоротних активів ТОВ «XXX» показав:

- у структурі необоротних активів протягом досліджуваних років переважає частка основних засобів, на кінець 2021 р. вона склала 68,9 %.

- первісна вартість основних засобів зросла на 74,6 %, у структурі домінуючою є частка машин та обладнання, на кінець 2021 р. склала 59,6 %. Позитивним є те, що у структурі переважає активна частка основних засобів;

- протягом досліджуваних років коефіцієнт надходження випереджає коефіцієнт вибуття, що свідчить про позитивну тенденцію до оновлення;

- рівень придатності основних засобів досліджуваного підприємства у 2021 р. він зріс на 0,055 пункти і склав 62,3 %.

- аналіз амортизаційних відрахувань ТОВ «XXX» показав, що підприємство використовує їх, в основному, на придбання машин і обладнання;

- показники рентабельності основних засобів мають тенденцію до підвищення із 137,8 % до 161,8 %, що пов'язано із збільшенням суми чистого прибутку у 2021 р. порівняно з 2019 р. у 2,3 рази. Тобто, показники ефективності використання основних засобів є рентабельними.

- загальна рентабельність основних засобів і запасів ТОВ «XXX» збільшилась з 68,9 % у 2019 р. до 102,5 % у 2021 р. за рахунок збільшення рентабельності реалізації на 11 %.

9. Встановлено, що сукупністю резервів покращення використання основних засобів є: складання та впровадження щорічних планів модернізації обладнання та устаткування, збільшення активної частини основних засобів за рахунок капітальних вкладень; належне обслуговування з дотриманням умов експлуатації.

Із метою покращення організації обліку зносу (амортизації) необоротних активів ми пропонуємо, деталізувати питання нарахування зносу (амортизації) необоротних активів у Наказі про облікову політику, а саме:

- передбачити перелік методів нарахування амортизації, адже вибір економічно обґрунтованих методів формує амортизаційну політику підприємства з огляду на специфіку його діяльності та використання різних видів необоротних активів. Наразі формування ефективної амортизаційної політики є одним із факторів підвищення ефективності роботи підприємства, тому вибору методів нарахування амортизації варто приділити особливу увагу.

- обґрунтувати визначення строку корисної експлуатації активів з урахуванням рекомендацій чинного ПКУ;

- своєчасність та об'єктивність визначення ліквідаційної вартості основних засобів.

Наведені пропозиції можуть бути використані у практичній діяльності досліджуваного підприємства з метою покращення якості обліку і аналізу наявності й руху основних засобів та підвищення ефективності діяльності підприємства.